

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра підприємництва і торгівлі

С.В. Волошина, Л.Д. Костакова, Д.Р. Калініченко

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПЛАНУВАННЯ І КОНТРОЛЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

Кривий Ріг
2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра підприємництва і торгівлі

С.В. Волошина, Л.Д. Костакова, Д.Р. Калініченко

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПЛАНУВАННЯ І КОНТРОЛЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

Затверджено на засіданні
кафедри підприємництва і торгівлі
Протокол № 7
від 16 листопада 2018 р.

Схвалено навчально-методичною радою
ДонНУЕТ
Протокол № 2
від 29 листопада 2018 р.

Кривий Ріг
2018

УДК 658.5 (072)
В 68

Рецензенти:

О.В. Роженко, кандидат економічних наук

О.В. Неізнана, кандидат економічних наук, доцент

Волошина, С.В., Костакова, Л.Д., Калініченко, Д.Р.

В 68 Планування і контроль на підприємстві [Текст] : метод. вказ. до вивч. дисц. для студентів ступеня «бакалавр» / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. підпр. і торгівлі ; С.В. Волошина, Л.Д. Костакова, Д.Р. Калініченко. – Кривий Ріг : [ДонНУЕТ], 2018. – 83 с.

Методичні вказівки покликані допомогти студентам усіх форм навчання ступеня «бакалавр» організувати вивчення дисципліни «Планування і контроль на підприємстві» завдяки інформації щодо змісту модулів та тем дисципліни, планів семінарських (практичних) занять, завдань для самостійного вивчення та розподілу балів за видами робіт з метою поточного оцінювання знань, наданому переліку рекомендованої основної та допоміжної літератури й інформаційних ресурсів.

© Волошина С.В., Костакова Л.Д.,
Калініченко Д.Р., 2018

© Донецький національний університет
економіки і торгівлі імені Михайла
Туган-Барановського, 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
ЧАСТИНА 1. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
ЧАСТИНА 2. ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ / ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	14
Змістовий модуль 1. Загальна методологія планування й контролю діяльності підприємства, розробки та ресурсного обґрунтування його виробничої програми.....	15
Змістовий модуль 2. Планування фінансових результатів та соціальних аспектів діяльності підприємства	26
ЧАСТИНА 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	32
Змістовий модуль 1. Загальна методологія планування й контролю діяльності підприємства, розробки та ресурсного обґрунтування його виробничої програми.....	33
Змістовий модуль 2. Планування фінансових результатів та соціальних аспектів діяльності підприємства	64
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	81

ВСТУП

Дисципліна «Планування і контроль на підприємстві» є обов'язковою дисципліною циклу професійної підготовки бакалаврів.

Вивчення дисципліни «Планування і контроль на підприємстві» передбачає застосування знань базової і професійної підготовки за такими курсами як: політекономія, вища математика, статистика, мікроекономіка, економіка підприємства, підприємництво і бізнес-культура, менеджмент, маркетинг, фінанси, гроші та кредит, управління персоналом тощо.

Метою вивчення дисципліни є формування системного підходу до планування і контролю діяльності підприємства в ринкових умовах господарювання на основі надання комплексу знань про теоретичні засади, сучасний методологічний інструментарій планового управління виробничим підприємством.

Завдання:

- формування знань щодо організації планової роботи на підприємстві, порядку та методики розробки перспективних і поточних планів, їх обґрунтування;

- оволодіння методичними інструментами стратегічного та оперативного контролінгу на підприємстві;

- формування навичок організації планової та контрольної діяльності на підприємстві відповідно до його стратегічних цілей і тактичних завдань;

- формування навичок пошуку резервів виробництва та їх реалізації;

- набуття вмінь розробки окремих розділів перспективних і поточних планів підприємства та його підрозділів.

Предмет дисципліни: системні процеси планування і контролю діяльності підприємства, їх методичний інструментарій.

Загалом на підставі глибокого вивчення теоретичного матеріалу з дисципліни та виконання конкретних практичних вправ й індивідуальних завдань здобувачі вищої освіти мають навчитися творчо підходити до формування планів різного періоду дії та проводити аналіз їх реалізації.

Метою підготовки даного навчального видання є допомога усім учасникам освітнього процесу (викладачам і здобувачам вищої освіти) в освоєнні програмного матеріалу курсу «Планування і контроль на підприємстві» при виконанні усіх видів навчальних робіт.

ЧАСТИНА 1.
ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни
Обов'язкова (для студентів спеціальності "назва спеціальності") / вибіркова дисципліна	обов'язкова для студентів напрямів підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» і 6.030505 «Управління персоналом і економіка праці»
Семестр (осінній / весняний)	весняний
Кількість кредитів	5
Загальна кількість годин	150
Кількість модулів	1
Лекції, годин	34
Практичні / семінарські, годин	16
Лабораторні, годин	-
Самостійна робота, годин	100
Тижневих годин для денної форми навчання:	
аудиторних	2,9
самостійної роботи студента	5,9
Вид контролю	екзамен

2. Програма дисципліни

Мета: формування системного підходу до планування і контролю діяльності підприємства в ринкових умовах господарювання на основі надання комплексу знань про теоретичні засади, сучасний методологічний інструментарій планового управління виробничим підприємством.

Завдання:

- формування знань щодо організації планової роботи на підприємстві, порядку та методики розробки перспективних і поточних планів, їх обґрунтування;

- оволодіння методичними інструментами стратегічного та оперативного контролінгу на підприємстві;

- формування навичок організації планової та контрольної діяльності на підприємстві відповідно до його стратегічних цілей і тактичних завдань;

- формування навичок пошуку резервів виробництва та їх реалізації;

- набуття вмінь розробки окремих розділів перспективних і поточних планів підприємства та його підрозділів.

Предмет: системні процеси планування і контролю діяльності підприємства, їх методичний інструментарій.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Тема 1. Сутність планування та система планів підприємства.

- Тема 2. Система контролю діяльності підприємства.
 Тема 3. Планування збуту і виробництва продукції.
 Тема 4. Планування організаційно-технічного розвитку підприємства.
 Тема 5. Планування матеріально – технічного забезпечення.
 Тема 6. Планування виробничої потужності підприємства.
 Тема 7. Планування інвестицій.
 Тема 8. Планування персоналу та оплати праці.
 Тема 9. Планування витрат виробництва.
 Тема 10. Фінансове планування.
 Тема 11. Планування соціального розвитку колективу.
 Тема 12. Планування охорони природи і раціонального використання природних ресурсів.

3. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)				
	усього	у тому числі			
		лекц.	пр./сем.	лаб.	СРС
Змістовий модуль 1. Загальна методологія планування й контролю діяльності підприємства, розробки та ресурсного обґрунтування його виробничої програми					
Тема 1. Сутність планування та система планів підприємства	11	2	2	-	7
Тема 2. Система контролю діяльності підприємства	7	-	-	-	7
Тема 3. Планування збуту і виробництва продукції	13	4	2	-	7
Тема 4. Планування організаційно-технічного розвитку підприємства	13	4	2	-	7
Тема 5. Планування матеріально-технічного забезпечення	11	2	2	-	7
Тема 6. Планування виробничої потужності підприємства	11	2	2	-	7
Тема 7. Планування інвестицій	9	2	-	-	7
Тема 8. Планування персоналу та оплати праці	15	6	2	-	7
Теми 1-8. Модульний контроль 1 (МКР №1)	5	-	-	-	5
Разом за змістовим модулем 1	95	22	12	-	61
Змістовий модуль 2. Планування фінансових результатів та соціальних аспектів діяльності підприємства					
Тема 9. Планування витрат виробництва	16	4	2	-	10
Тема 10. Фінансове планування	16	4	2	-	10
Тема 11. Планування соціального розвитку колективу	9	2	-	-	7
Тема 12. Планування охорони природи і раціонального використання природних ресурсів	9	2	-	-	7
Теми 9-12. Модульний контроль 2 (МКР №2)	5	-	-	-	5
Разом за змістовим модулем 2	55	12	4	-	39
Усього годин	150	34	16	-	100

4. Теми семінарських/практичних/лабораторних занять

№ з/п	Вид та тема семінарського (практичного) заняття	Кількість годин
1	Семінар - розгорнута бесіда. Тема 1. Сутність планування та система планів підприємства	2
2	Практичне заняття. Тема 3. Планування збуту і виробництва продукції	2
3	Практичне заняття. Тема 4. Планування організаційно-технічного розвитку підприємства	2
4	Практичне заняття. Тема 5. Планування матеріально-технічного забезпечення	2
5	Практичне заняття. Тема 6. Планування виробничої потужності підприємства	2
6	Практичне заняття. Тема 8. Планування персоналу та оплати праці	2
7	Практичне заняття. Тема 9. Планування витрат виробництва	2
8	Практичне заняття. Тема 10. Фінансове планування	2
Всього		16

5. Індивідуальні завдання

1. Підготовка оглядів навчальної і періодичної наукової літератури.
2. Підготовка рефератів, доповідей за обраною темою.
3. Підготовка індивідуальних завдань за основними темами дисципліни.
4. Підготовка тез доповідей з метою виступу на університетських, всеукраїнських та міжнародних семінарах та конференціях.

6. Обсяги, зміст та засоби діагностики самостійної роботи

Вид та тема занять	Кількість годин самостійної роботи	Зміст самостійної роботи	Засоби діагностики
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Загальна методологія планування й контролю діяльності підприємства, розробки та ресурсного обґрунтування його виробничої програми			
Семінар - розгорнута бесіда. Тема 1. Сутність	7	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення на семінарському занятті.	Тестування, фронтальне та індивідуальне

планування та система планів підприємства		Джерела [1; 2; 4-6;10; 18;18;28]. 2. Самотестування. 3. Підготовка доповіді з проблемних питань планування діяльності підприємства.	опитування, презентація доповіді
Самостійна робота. Тема 2. Система контролю діяльності підприємства	7	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для підготовки до тестування. Джерела [1;2;4;8-10;13;16;18]. 2. Самотестування. 3. Домашнє розв'язання задач.	Тестування, результати розв'язання задач
Практичне заняття. Тема 3. Плавання збуту і виробництва продукції	7	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення на практичному занятті. Джерела [1;2;4-6;10;11;13;18;19]. 2. Самотестування. 3. Домашнє розв'язання задач.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв'язання задач
Практичне заняття. Тема 4. Планування організаційно-технічного розвитку підприємства	7	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення на практичному занятті. Джерела [1;2;4;10;11;15;18-20;23]. 2. Самотестування. 3. Домашнє розв'язання задач. 4. Виконання індивідуального завдання №1.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв'язання задач, результати індивідуального завдання №1
Практичне заняття. Тема 5. Планування матеріально-технічного забезпечення	7	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення на практичному занятті. Джерела [1;2;4;6;10;11;13;18]. 2. Самотестування. 3. Домашнє розв'язання задач.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв'язання задач
Практичне заняття. Тема 6. Планування виробничої потужності підприємства	7	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення на практичному занятті. Джерела [1;2;4;10;11;15;18;19]. 2. Самотестування. 3. Домашнє розв'язання задач.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв'язання задач
Самостійна робота. Тема 7. Планування інвестицій	7	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для підготовки до тестування. Джерело [1]. 2. Самотестування. 3. Домашнє розв'язання задач.	Тестування, результати розв'язання задач
Практичне заняття. Тема 8. Планування персоналу та оплати	7	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення на практичному занятті.	Тестування, фронтальне та індивідуальне

праці		Джерела [1;2;4;10;11;13;18;25]. 2. Самотестування. 3. Домашнє розв'язання задач.	опитування, результати розв'язання задач
Теми 1-8. Модульний контроль 1 (МКР №1)	5	1. Підготовка до МКР №1.	МКР №1
Разом змістовий модуль 1	61		
Змістовий модуль 2. Планування фінансових результатів та соціальних аспектів діяльності підприємства			
Практичне заняття. Тема 9. Планування витрат виробництва	10	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення на практичному занятті. Джерела [1-4;6;10;11;13;15;18]. 2. Самотестування. 3. Домашнє розв'язання задач.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв'язання задач
Практичне заняття. Тема 10. Фінансове планування	10	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення на практичному занятті. Джерела [1-4;6;10;11;13;17;18;26]. 2. Самотестування. 3. Домашнє розв'язання задач. 4. Виконання індивідуального завдання №2.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв'язання задач, результати індивідуального завдання №2
Самостійна робота. Тема 11. Планування соціального розвитку колективу	7	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для підготовки до тестування. Джерела [1;6;10;11;18]. 2. Самотестування.	Тестування
Самостійна робота. Тема 12. Планування охорони природи і раціонального використання природних ресурсів	7	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для підготовки до тестування. Джерела [1;6;11]. 2. Самотестування. 3. Домашнє розв'язання задач.	Тестування, результати розв'язання задач
Теми 9-12. Модульний контроль 2 (МКР №2)	5	1. Підготовка до МКР №2.	МКР №2
Разом за змістовим модулем 2	39		
Усього годин	100		

7. Матриця зв'язку між дисципліною/ змістовим модулем, результатами навчання та компетентностями

Результати навчання	Компетентності											
	Загальні						Предметно-спеціальні					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
1. Формування знань щодо організації планової роботи на підприємстві, порядку та методики розробки перспективних і поточних планів, їх обґрунтування.			+				+	+				
2. Оволодіння методичними інструментами стратегічного та оперативного контролінгу на підприємстві.								+				
3. Формування навичок організації планової та контрольної діяльності на підприємстві відповідно до його стратегічних цілей і тактичних завдань.	+	+	+		+				+	+	+	
4. Формування навичок пошуку резервів виробництва та їх реалізації.	+	+			+				+	+	+	+
5. Набуття вмінь розробки окремих розділів перспективних і поточних планів підприємства та його підрозділів.	+	+			+				+	+	+	+

8. Методи викладання

Лекції, семінарські (практичні) заняття, самостійна робота (підготовка презентацій, рефератів, індивідуальних завдань).

9. Методи оцінювання

Поточне оцінювання на семінарських (практичних) заняттях, усні презентації, контрольні модульні роботи, екзамен.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюються у випадку проведення екзамену: впродовж семестру (50 балів) та при проведенні підсумкового контролю - екзамену (50 балів).

Оцінювання студентів протягом семестру

№ теми / семінарського (практичного) заняття	Вид роботи / бали					
	Тестові завдання	Задачі, завдання, кейси тощо	Обговорення теоретичних питань теми	Індивідуальне завдання	ПМК	Сума балів
Змістовий модуль 1						
Тема 1	+		1			1
Тема 3	+	3	1			4
Тема 4	+	2	1	7		10
Тема 5	+	2	1			3
Тема 6	+	2	1			3
Тема 8	+	2	1			3
Теми 1-8	+				5	5
<i>Разом змістовий модуль 1</i>	+	11	6	7	5	29
Змістовий модуль 2						
Тема 9	+	3	1			4
Тема 10	+	3	1	8		12
Теми 9-12	+				5	5
<i>Разом змістовий модуль 2</i>	+	6	2	8	5	21
Разом	+	17	8	15	10	50

Загальне оцінювання результатів вивчення дисципліни

Для виставлення підсумкової оцінки визначається сума балів, отриманих за результатами екзамену та за результатами складання змістових модулів. Оцінювання здійснюється за допомогою шкали оцінювання загальних результатів вивчення дисципліни (модулю).

Оцінка		
100-бальна шкала	Шкала ECTS	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	3, «задовільно»
60-69	E	
35-59	FX	2, «незадовільно»
0-34	F	

11. Методичне забезпечення

1. Електронний конспект лекцій у складі навчально-методичного посібника.
2. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни.
3. Індивідуальні завдання.
4. Навчальна та наукова література, нормативні документи.

ЧАСТИНА 2.
ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ / ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ЗАГАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ ПЛАНУВАННЯ Й КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА, РОЗРОБКИ ТА РЕСУРСНОГО ОБҐРУНТУВАННЯ ЙОГО ВИРОБНИЧОЇ ПРОГРАМИ

Тема 1. Сутність планування та система планів підприємства Семинар - розгорнута бесіда

План заняття:

1. Фронтальне та індивідуальне опитування за основними положеннями теми:

1. Сутність та завдання планування діяльності підприємства. Методи планування.
2. Економічні умови планування. Нормативна база планування.
3. Характеристика системи планів підприємства.
4. Зміст і порядок розробки поточних планів підприємства.
5. Зміст та етапи стратегічного планування.
6. Бізнес-план, його призначення, структура і порядок розробки.
7. Зміст і форми внутрішньовиробничого планування.

2. Заслуховування доповідей з проблемних питань планування діяльності підприємства, підготовлених з використанням мультимедійного візуального супроводження, та їх обговорення.

3. Індивідуальне тестування.

Тема 3. Планування збуту і виробництва продукції

Практичне заняття

План заняття:

1. Фронтальне та індивідуальне опитування за основними положеннями теми:

1. Завдання, зміст, вихідні дані та порядок розробки плану збуту і виробництва продукції.
2. Визначення обсягів збуту та виробництва продукції в натуральному виразі.
3. Стратегії планування обсягу виробництва.
4. Розробка оптимальної виробничої програми підприємства.
5. Розробка виробничої програми структурних підрозділів підприємства.
6. Методика розрахунку вартісних показників обсягів виробництва і збуту продукції, їх зміст та використання в подальших планових розрахунках.
7. Поняття незавершеного виробництва (НЗВ), його роль в організації виробництва і плануванні діяльності підприємства.

8. Методи планування залишків незавершеного виробництва у різних типах виробництва.

9. Контроль за виконанням плану збуту і виробництва продукції.

2. Виконання практичних завдань:

Задача 1. Загальне виробництво макаронних виробів у регіоні у звітному році дорівнювало 9800 т, у тому числі фабрики „Мрія” – 840 т (продаж у регіоні). Експорт макаронних виробів із регіону у тому ж періоді становив 420 т, обсяг завезення зі сторони (у т.ч. імпорт) – 370 т.

Прогнозований індекс зміни доходів населення регіону очікується на рівні 120%. Еластичність попиту на макаронні вироби за доходом – 0,7.

Визначити фактичну ринкову частку фабрики „Мрія” і плановий обсяг поставок при умові її збільшення на 1%.

Задача 2. Середня ринкова ціна продукції, на виготовленні якої спеціалізується підприємство, складає 150 грн. /шт. Ціна реалізації цієї продукції за держзамовленням (пропозиція держоргану) – 120 грн./ шт. Сума дотації з держбюджету при обсязі випуску 240 тис. шт. може становити 6000 тис. грн.

Визначити доцільність виконання підприємством держзамовлення. Розглянути рішення за наступних умов: 1) попит на продукцію є сталим; 2) попит зростатиме; 3) попит буде знижуватися. Як вплине на рішення щодо виконання держзамовлення форма власності підприємства (державна, приватна)?

Задача 3. Запланований річний обсяг поставок продукції за держзамовленням - 170 тис. шт., за договорами поставок - 465 тис. шт. Одержано відмов від покупців на продукцію, яка була попередньо оговорена у договорах поставки, в розмірі 25 тис. шт. Запаси продукції на складі підприємства на початок планового року - 18 тис. шт., на кінець - 13 тис. шт. Кількість робочих днів за кварталами планового року: I – 63, II – 62, III - 61, IV - 64.

Визначити річний та квартальні обсяги виробництва продукції для підприємства.

Задача 4. За результатами інвентаризації на 15 жовтня звітного року залишок готової продукції на складі становив 148 виробів А і 96 виробів Б. Одноденний випуск у IV кварталі звітного року дорівнює 35 виробів А і 20 виробів Б.

Поставка продукції до кінця звітного року повинна дорівнювати:

- до кінця жовтня – 405 виробів А і 230 виробів Б;
- у листопаді - 650 виробів А і 380 виробів Б;
- у грудні - 770 виробів А і 430 виробів Б;
- борг за попередні 9 місяців - 84 вироби А і 57 виробів Б.

Сітка робочих днів у IV кварталі звітнього року: жовтень – 23 (у т.ч. з 15.10 – 12 днів), листопад – 19, грудень – 22.

Спланувати очікуваний розмір залишків виробів А і Б на складі готової продукції на початок планового року (в штуках і днях зберігання).

Задача 5. Підприємство на плановий рік мало портфель замовлень, що забезпечив його збут 100 тис. шт. продукції за ціною 300 грн./шт. Собівартість виробу наведена у наступній таблиці.

Статті витрат	Сума витрат	
	на одиницю продукції, грн.	на випуск, тис. грн.
Матеріали	20	
Оплата праці	70	
Непрямі витрати: у т.ч. постійні	х	1300

У процесі остаточних уточнень виявилось, що обсяг продажу становить 70% запланованої кількості виробів. Менеджери підприємства знайшли замовника, який згоден купити 15 тис. шт. за ціною 240 грн. У цьому випадку підприємство-виробник мусить додатково затратити на конструкторську підготовку цієї партії виробів 200 тис. грн.

Завдання: 1) порівняйте результати діяльності підприємства за умов, якщо:
а) план збуту становив би 100% вихідного; б) план збуту становив би 70% вихідного; в) при обсязі збуту на рівні 70% запланованого і додатковому замовленні;

2) зробіть висновки про доцільність прийняття додаткового замовлення; 3) результати обчислень подайте в табличному вигляді як порівняння 3-х варіантів плану збуту.

Задача 6. У плановому році завод має випустити наступні вироби: А – 400 шт., Б – 300 шт., В – 100 шт., Г – 500 шт. за цінами, що відповідно по виробам становлять 1200; 1500; 700; 1800 грн.

Планова собівартість виробів становитиме: А – 1140; Б – 1400; В – 670; Г – 1700 грн. На початок планового року НЗВ за плановою собівартістю очікується на рівні: А – 24; Б – 35; В – 1,5; Г – 30 тис. грн. У IV кварталі планового року випуск продукції планується збільшити на 10%.

Виробничий цикл виготовлення виробів становить: А – 30; Б – 45; В – 15; Г – 20 днів. Середній коефіцієнт зростання витрат у НЗВ – 0,6.

Визначити обсяг валової продукції та її приріст у плановому році, якщо у базовому році валова продукція дорівнювала 1750 тис. грн.

Задача 7. Визначити сумарний залишок незавершеного виробництва (НЗВ) на кінець планового року для умов одиничного виробництва за даними наступної таблиці.

Показники	Виріб А	Виріб Б
1. Кількість виробів, що одночасно запускаються у виробництво у плановому році, шт.	2	4
2. Виробнича собівартість виробу, тис. грн.	10	25
3. Тривалість виробничого циклу, місяці	6	4
4. Строк запуску виробу у виробництво	1 жовтня	1 грудня

Задача 8. Визначити зміну залишків НЗВ по машині в цілому за квітень місяць на підставі інформації наступної таблиці.

Вузли машини	Вартість вузла, тис. грн.	% технічної готовності	
		на 01.04	на 01.05
А	14	45	80
Б	52	95	100
В	23	0	20
Г	27	10	30

Задача 9. Розрахуйте на основі наступної таблиці залишок НЗВ на кінець планового періоду в оптових цінах підприємства для умов серійного виробництва.

Показники	Види продукції		
	А	Б	В
1. Середньомісячний випуск продукції у період, що слідує за плановим, шт.	24	15	8
2. Тривалість виробничого циклу, дні	46	50	60
3. Планова повна собівартість виробів, тис. грн./шт.	16	25	40
4. Вартість основних матеріалів у собівартості виробів, тис. грн.	8	7	12
5. Норматив рентабельності продукції, %	25	20	30

3. *Індивідуальне тестування.*

Тема 4. Планування організаційно-технічного розвитку підприємства

Практичне заняття

План заняття:

1. *Фронтальне та індивідуальне опитування за основними положеннями теми:*

1. Зміст та порядок розробки плану.
2. Зміст заходів по підвищенню організаційного й технічного розвитку підприємства.
3. Основні показники техніко-економічного розвитку виробництва і продукції підприємства.
4. Склад витрат та джерела фінансування заходів плану.
5. Методика визначення економічної ефективності організаційно-

технічних заходів.

6. Оцінка впливу результатів організаційно-технічних заходів на показники діяльності підприємства.

7. Контроль за виконанням плану організаційно-технічного розвитку підприємства.

2. Виконання практичних завдань:

Задача 1. Визначити економічну ефективність використання електрокару дня механізації транспортних операцій в цеху, якщо раніше на транспортуванні було зайнято 5 робітників на дві зміни. Середньомісячний заріток кожного з транспортних робітників разом з відрахуванням складав 13820 грн. З 1 січня в цеху має з'явитися електрокар. Заробітна плата електрокарника з відрахуваннями - 14040 грн. на місяць. Вартість електрокара – 154 2150 грн., річна норма амортизації – 10% (прямолінійний метод нарахування амортизації). Витрати на ремонт та обслуговування – 7% вартості електрокара. На кожен зарядку акумулятора витрачається 2 кВт-год. електроенергії, тариф за 1 кВт-год. - 5,38 грн. Зарядка проводиться 250 раз на рік. Річні витрати їдкоого калію – 300 кг за ціною 535 грн/кг. Ен - 0,1.

Задача 2. Визначити умовно-річну економію та економію до кінця планового року від заміни литої заготовки штампованою, якщо собівартість штампованої заготовки вище литої на 486 грн., а витрати на наступну механічну обробку скоротяться на 857 грн. Річна програма деталей 15 тис. шт. Процес штампування деталі впроваджується з 1 серпня планового року.

Задача 3. З 1 квітня планується змінити метод штампування деталей, внаслідок чого відсоток використання сталюого листа зросте з 82 до 88%. Середньомісячні витрати листа до проведення даного заходу дорівнюють 120 т.

Визначити: а) розмір економії до кінця року та умовно-річний; б) коефіцієнт ефективності і строк окупності, якщо вартість 1 т листа 40 тис. грн. і витрати на впровадження заходу становлять 1,8 млн. грн.

3. Індивідуальне тестування.

4. *Захист результатів виконання індивідуального завдання №1 «Розробка плану організаційно-технічного розвитку підприємства».*

Тема 5. Планування матеріально-технічного забезпечення

Практичне заняття

План заняття:

1. *Фронтальне та індивідуальне опитування за основними положеннями теми:*

1. Зміст та порядок розробки плану матеріально-технічного забезпечення.
2. Планування господарських зв'язків із постачальниками матеріально-технічних ресурсів.
3. Визначення потреби в матеріальних ресурсах.
4. Планування виробничих запасів. Розрахунок оптимальної величини партії ресурсів, що закуповуються.
5. Контроль за виконанням плану матеріально – технічного забезпечення.

2. Виконання практичних завдань:

Задача 1. Вихідні дані для складання плану матеріально-технічного забезпечення підприємства представлені у наступній таблиці.

Вироби	Плановий випуск, шт.	Норма витрат матеріалів на один виріб по звіту за попередній рік, кг	% зниження норми витрат матеріалів у плановому році
А	400	150	3
Б	600	100	4
В	530	210	6

Визначити: 1) планову норму витрат матеріалів на один виріб; 2) річну планову потребу в матеріалах на увесь випуск; 3) норматив запасу матеріалів в тоннах при нормі виробничого запасу 30 днів; 4) можливий додатковий випуск кожного виробу при умові економії матеріалів на 1,5%.

Задача 2. За результатами оцінки двох альтернативних ситуацій оберіть ефективний варіант закупівлі матеріалу підприємством для забезпечення річного обсягу виробництва 200 тис. виробів. Можливі варіанти закупівлі матеріалу подані в наступній таблиці.

Варіант закупівлі	Норма витрат матеріалу на виріб, кг	Ціна матеріалу, грн. /кг	Розмір транспортної партії, кг	Заготівельні витрати на партію, грн.
1	15	59	300	2500
2	18	48	360	2300

Задача 3. Для виконання планової виробничої програми підприємству потрібно на рік 16 000 кг матеріалу ціною 1,2 тис. грн./кг. Витрати на складування становлять 10% вартості середньорічного виробничого запасу. Витрати на обслуговування закупок матеріалу в розрахунку на одну партію становлять 120 тис. грн.

Розрахуйте оптимальний розмір партії закупки матеріалу, кількість та інтервал закупок з точки зору мінімізації загальних витрат підприємства. Визначення оптимального розміру закупок виконати графічним та аналітичним способами.

Задача 4. Річний випуск аміакової селітри запланований обсягом 60 000 т, який рівномірно розподілений за кварталами. Теоретична норма витрати аміаку на 1 т аміакової селітри – 0,258 т. Втрати аміаку в процесі виробництва 14%. За планом оргтехрозвитку передбачено впровадження з 1 жовтня заходу, який забезпечить зниження втрат аміаку на 1%.

Розрахуйте річну і квартальну потребу аміаку на виробництво аміакової селітри.

Задача 5. У цеху 190 верстатів і 5 пневмотичних молотів. Витрачання води на один верстат - 4 л на зміну, стиснутого повітря на молот – 0,5 м³ на хвилину. Потужність двигуна кожного верстата – 2,2 кВт. Коефіцієнт використання робочого часу верстатів - 0,85, молотів - 0,7; коефіцієнт використання потужності двигуна – 0,8. Ціна 1 м³ води - 2,68 грн., 1 м³ стиснутого повітря – 20 коп., 1 кВт-год. електроенергії – 1,32 грн. Цех працює у 2 зміни 23 дні на місяць.

Визначити місячну потребу цеху у воді, стиснутому повітрі та електроенергії для виробничих цілей у натуральному і вартісному виразах. Результати оформити в табличному вигляді.

3. Індивідуальне тестування.

Тема 6. Планування виробничої потужності підприємства

Практичне заняття

План заняття:

1. Фронтальне та індивідуальне опитування за основними положеннями теми:

1. Виробнича потужність підприємства та фактори, що її визначають.
2. Методичні основи обчислення виробничої потужності підприємства.
3. Баланс виробничої потужності і методика його розробки.
4. Показники використання виробничої потужності та обладнання.
5. Шляхи поліпшення використання виробничої потужності та обладнання.

2. Виконання практичних завдань:

Задача 1. В механічному цеху встановлено 20 токарних верстатів. Річний режимний фонд роботи одного верстата - 4100 год., втрати часу на ремонт – 5%. Трудомісткість виготовлення одиниці продукції – 50 нормо-годин. Коефіцієнт виконання норм виробітку – 1,15.

Визначити виробничу потужність групи токарних верстатів.

Задача 2. Загальна площа складального цеху становить 3000 м², з якої 40% припадає на проїзди, проходи і побутово-обслуговуючі помешкання. Габарити

виробу, що виготовляється в цеху - 40×2 м. Робоча зона для складання виробу дорівнює 120% площі, відведеної під виріб. Виробничий цикл складання – 9 робочих днів. Кількість робочих днів на рік становить 260.

Визначити річну виробничу потужність складального цеху.

Задача 3. Визначити коефіцієнт спряження потужностей механічного та ливарного цехів, якщо середньорічна виробничу потужність механічного цеху – 510 виробів, а ливарного – 540 т лиття. Витрати лиття на один виріб становлять 1,2 т.

Розробіть заходи по досягненню відповідності виробничих потужностей цехів.

Задача 4. В цеху встановлено 4 печі для нагріву заготовок. Операція нагріву триває 6 годин. Разове завантаження печі – 700 кг заготовок. Час простою 1-ї печі в ремонті за графіком ППР – 4 доби кожного місяця. 1 вересня розрахункового року одна з печей повинна бути ліквідована. Додатково будуть встановлені 2 печі: одна - 1 березня, друга – 1 червня.

Визначити потужність цеху за умови безперервного характеру виробництва.

Задача 5. Дільниця працює у 2 зміни 20 робочих днів на місяць. Втрати часу на ремонт верстатів складають 4%. Технологічний процес на обробку деталей та кількість обладнання наведені в наступній таблиці.

Операції	Штучний час, хвил.	Кількість обладнання на операції
Центрування	1,4	2
Обдирка	4	4
Чистове обточування	2	2
Розточування	2,6	2
Підрізка dna	1,8	3
Проточка канавки	3,7	3

Визначити виробничу потужність дільниці на місяць, а також коефіцієнти завантаження обладнання по групам і середньому по дільниці.

Задача 6. Цех обладнано 5 пресами продуктивністю 50 виробів на годину. За планом передбачається встановити 2 нових преса продуктивністю 80 виробів на годину: перший – 1 липня, другий – 1 жовтня. Для звільнення площі один прес буде демонтовано 1 червня, другий – 1 вересня. Ефективний фонд робочого часу одного пресу на рік становить 5 тисяч годин.

Складіть баланс виробничої потужності і обґрунтуйте можливість випуску 1300 тис. виробів.

Задача 7. У цеху працює 3 печі. Виробництво безперервне. Простій по графіку – 250 годин на рік (в розрахунку на 1 піч), фактичний простій – 307

годин. Планово-розрахункове та фактичне годинне завантаження печі – 80 м³ сировини. Плановий вихід продукції – 91%, фактичний – 90%.

Визначити виробничу потужність пічного цеху, коефіцієнти екстенсивного і інтенсивного використання печей та використання потужності. Плановий випуск прийняти на рівні 95% виробничої потужності.

3. Індивідуальне тестування.

Тема 8. Планування персоналу та оплати праці

Практичне заняття

План заняття:

1. Фронтальне та індивідуальне опитування за основними положеннями теми:

1. Методи планування продуктивності праці.
2. Методика розробки балансу робочого часу одного робітника.
3. Розрахунок чисельності робітників, керівників, професіоналів, фахівців і технічних службовців.
4. Нормативний метод планування фонду оплати праці.
5. Методика планування фонду оплати праці за елементами виплат.
6. Взаємозв'язок результатів розрахунку ФОП з планом собівартості.
7. Контроль за виконанням плану по праці.

2. Виконання практичних завдань:

Задача 1. У цеху за звітний рік випущено 160 000 виробів при середньообліковій чисельності працюючих 400 осіб. У плановому році передбачається подвоїти випуск виробів і збільшити чисельність працюючих на 120 осіб.

Визначити середньорічний рівень продуктивності праці і його динаміку у плановому періоді.

Задача 2. Визначити можливе зростання продуктивності праці під впливом техніко - економічних факторів, якщо фактична чисельність ПВП в базовому періоді складала 1397 осіб. Планом передбачається виробити 6212 т продукції проти 5913 т у базовому періоді. Під впливом структурних зрушень у виробництві чисельність збільшиться на 18 осіб, за рахунок підвищення технічного рівня виробництва вона скоротиться на 70 осіб, а за рахунок впровадження наукової організації праці зменшиться на 9 осіб.

Задача 3. На одного робітника в плановому році (365 календарних днів, з них 112 святкових і вихідних днів) неявки на роботу та втрати робочого часу складуть:

- чергові та додаткові відпустки – 23,2 дня;
- виконання державних та громадських обов'язків - 0,3 дня,

- по хворобі - 0,5 дня;
- на навчання - 0,4;
- перерви для годуючих матерів - 0,2 год. на зміну;
- скорочений день для підлітків – 0,1 год. на зміну.

Складіть плановий баланс робочого часу одного робітника на рік та проаналізуйте його структуру.

Задача 4. Річне завдання цеху і трудомісткість виробів наведені в наступній таблиці.

Показники	Виріб 1	Виріб 2
1. Річний випуск, шт.	900	500
2. Зміна незавершеного виробництва, шт.	+ 80	+ 30
3. Трудомісткість, нормо-години		
- токарної обробки	50	30
- фрезерування	20	15
- свердлування	12	10
- складання	32	20
4. Середній коефіцієнт виконання норм робітниками	1,15	1,03

Плановані невиходи робітників (у %): відпустки – 9; державні обов'язки – 0,8; хвороби і відпустки на пологи – 3,7. У році 255 робочих днів. Річний номінальний фонд часу – 2079 год.

Визначити облікову та явочну чисельність основних робітників у розрізі окремих професій та по цеху загалом.

Задача 5. У звітному році цех випустив валової продукції на 2100 тис. грн. при обліковій чисельності працюючих 156 осіб. У плановому році завдання по випуску складає 750 виробів оптовою ціною 4 тис. грн. кожен. Передбачається зростання незавершеного виробництва на 40 комплектів, або на 160 тис. грн. Завдання по зростанню продуктивності праці складає 8%.

Як зміниться обліковий склад робітників у планованому періоді?

Задача 6. На дільниці механічного цеху для виконання місячного виробничого завдання потрібно відпрацювати 16 000 нормо-годин, у т.ч. 3-го розряду – 6200, 4-го - 7500, 5-го - 2300 нормо - год. Годинні тарифні ставки за розрядами: 3-го – 25,2 грн., 4-го – 28,8 грн., 5-го – 31,5 грн. Середній коефіцієнт виконання норм виробітку - 1,15. Доплати складають (у %): за роботу у вечірній та нічний час - 1,5, за керівництво бригадою - 1,4, за скорочений робочий день підлітків - 0,6, за відпустки – 5,1, за виконання державних обов'язків – 0,7. У місяці 23 робочих дня.

Визначити: 1) чисельність робітників по розрядах; 2) тарифний, годинний, денний і місячний ФОП робітників дільниці; 3) середньогодинну, середньоденну і середньомісячну заробітну плату робітників дільниці.

Задача 7. Обчислити коефіцієнт випередження темпів зростання продук-

тивності праці над темпами зростання середньої заробітної плати за даними наступної таблиці.

Показники	Базовий рік	Плановий рік
Товарна продукція, тис. грн.	31 820	34 340
Чисельність робітників, осіб	220	240
ФОП, тис. грн.	15 870	17 230

Задача 8. Проаналізуйте виконання плану по продуктивності праці за даними таблиці.

Показники	Базовий рік	Звітний рік	
		план	факт
Товарна продукція, тис. грн.	65960	77350	79400
Чисельність працівників разом, у т.ч. робітників, осіб	1030	1000	1020
	833	800	820

Поясніть відмінність в динаміці показників продуктивності праці робітників і працівників.

Задача 9. Визначити по підприємству абсолютне і відносне відхилення у звітному році фактичного ФОП (65200 тис. грн.) від планового його розміру, який встановлюється за нормативним методом. Базовий ФОП становить 64300 тис. грн. при товарному випуску 348500 тис. грн. Товарна продукція звітного року: план – 362440 тис. грн., факт – 384 186 тис. грн.

3. Індивідуальне тестування.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 9. Планування витрат виробництва

Практичне заняття

План заняття:

1. Фронтальне та індивідуальне опитування за основними положеннями теми:

1. Показники плану по собівартості та їх розрахунок.
2. Розрахунок зниження собівартості товарної продукції за техніко-економічними факторами.
3. Поняття та основні методи калькулювання собівартості окремих видів продукції.
4. Склад статей планової калькуляції.
5. Методика розрахунку прямих калькуляційних статей.
6. Складання кошторисів комплексних витрат.
7. Особливості калькулювання витрат в гірничовидобувній галузі та у комплексних виробництвах.
8. Методика розробки кошторису витрат на виробництво.
9. Контроль за виконанням плану по собівартості.

2. Виконання практичних завдань:

Задача 1. Річні витрати підприємства плануються у наступних розмірах (тис. грн.): прямі матеріальні витрати – 48, прямі витрати на оплату праці – 63, виробничі накладні витрати – 57, операційні витрати - 69. На початок планового періоду підприємство має запас готової продукції – 21 тис. грн. і запас НЗВ - 15 тис. грн. Кінцеві запаси НЗВ і готової продукції на складі очікуються відповідно у розмірах 27 тис. грн. і 19 тис. грн. Обсяг продажу підприємства у плановому періоді становитиме 180 тис. грн.

Обчисліть показники плану по собівартості: собівартість валової продукції, собівартість товарної (виготовленої) продукції, собівартість реалізованої продукції, коефіцієнт витратомісткості операційної діяльності, рівень витратовіддачі, коефіцієнт рентабельності операційних витрат підприємства.

Задача 2. Випуск товарної продукції в оптових цінах підприємства у базовому році склав 9864 тис. грн., а витрати на 1 грн. товарної продукції - 0,91 грн. В плановому році обсяг товарної продукції зросте на 18%. Внаслідок впровадження заходів по удосконаленню технології виробництва витрати на основні матеріали зменшаться на 3%, продуктивність праці збільшиться на 7%, середня заробітна плата зросте на 5%. Частка названих витрат у собівартості товарної продукції базового року складала: основні матеріали - 35%, оплата

праці - 26%, умовно-постійні витрати - 17%. Розрахуйте розмір собівартості товарної продукції у плановому році та її зниження в порівнянні з базовим роком (у % і грн.)

Задача 3. Заробітна плата цехового персоналу з відрахуваннями на соціальні потреби, тис. грн. /рік: начальника цеху – 270; професоналів і фахівців – 620; технічних службовців – 230; робітників - контролерів – 260; комірників – 180; лаборантів – 190; прибиральниць – 100; робітників по утриманню будівель – 210; робітників по поточному ремонту будівель – 250.

Витрати допоміжних матеріалів, тис. грн.: для поточного ремонту – 150; на утримання будівель – 1200; для цехових аналізів – 80. Вартість спецодягу та спецвзуття, тис. грн. – 50. Знос малоцінних пристосувань цехового призначення, тис. грн. – 310.

Вартість цехових будівель, тис. грн. - 15000. Норма амортизації будівель (прямолінійний метод), % - 3.

Складіть у табличній формі кошторис загальнопромислових витрат цеху.

Задача 4. Річний обсяг поставок продукції підприємства, тис. шт.: виріб А – 230, виріб Б – 450, виріб В – 600. Відповідно ціни на вироби, грн.: 1 420; 1 550; 1 900.

Витрати допоміжних матеріалів на пакування одиниці продукції відповідно по виробам становлять, грн.: 56; 83; 75.

Заробітна плата з відрахуваннями на соціальні потреби, тис. грн.: складських робітників – 91; транспортних робітників - 70.

Вартість складських споруд, тис. грн. – 870, транспортних засобів – 540. Норма амортизації (прямолінійний метод), %: на споруди – 4, на транспортні засоби – 18.

Витрати матеріалів, палива, енергії на утримання та поточний ремонт, тис. грн.: складів – 85; транспортних засобів – 92.

Витрати на рекламу та представницькі витрати відповідно становлять 1,2 та 2% від вартості реалізованої продукції.

Складіть кошторис витрат на збут.

Задача 5. Складіть калькуляцію на виробництво деталі, якщо її маса до обробки дорівнювала 45 кг, маса після обробки - 38,5 кг. Ціна штампованої заготовки 840 грн., ціна 1 т відходів 1,6 тис. грн. Сума розцінок по операціям обробки деталі складає 84 грн. Додаткова заробітна плата - 30%, відрахування на соціальне страхування - 42%. Цехові комплексні витрати по кошторису складають 320% від фонду основної заробітної плати.

Задача 6. Планова програма випуску продукції цехом та норми витрат на вироби характеризуються даними наступної таблиці.

Виріб В вперше планується до серійного випуску; очікуваний загальний випуск його протягом 2-х років - 4000 шт. Передвиробничі витрати, пов'язані з

підготовкою, дослідями та придбанням спецодягу для виробу В, склали 6 тис. грн.

Вироби	План виробництва на рік, шт.	Трудовісткість одиниці (відрядні роботи), нормо - години	Тарифний коефіцієнт відповідно до розряду робіт	Норма витрат основного матеріалу на виріб, грн.
А	3 000	10	1,32	424
Б	4 000	24	1,28	264
В	700	34	1,42	220

Годинна тарифна ставка 1-го розряду – 21,9 грн. Додаткова заробітна плата дорівнює 20% основної зарплати, відрахування на соціальне страхування – 43%. Загальновиробничі витрати цеху становлять 220%, адміністративні витрати 90% від основної заробітної плати, витрати на збут – 3% від виробничої собівартості. Ефективний фонд робочого часу робітника - 1840 год./рік.

Скласти калькуляції на виробництво виробів А, Б і В. Визначити повну собівартість кожного виробу та облікову чисельність основних робітників.

Задача 7. Складіть кошторис витрат виробництва цеху, річна програма випуску якого становить: виріб А – 40 тис. шт., виріб Б – 20 тис. шт.

Норми витрат і ціни на матеріали представлені в наступній таблиці.

Вид матеріалу	Планова ціна 1 т, грн.	Норма витрат на один виріб, кг	
		А	Б
I	900	20	80
II	1000	60	140
III	1400	170	290
IV	4000	8	22

Заробітна плата виробничих робітників цеху становить 6500 тис. грн., відрахування на соціальні потреби 42%, річна сума амортизаційних відрахувань 40 тис. грн., інші витрати цеху 70 тис. грн. НЗВ зростає до кінця року на 250 тис. грн., витрати майбутніх періодів не зміняться.

3. *Індивідуальне тестування.*

Тема 10. Фінансове планування

Практичне заняття

План заняття:

1. *Фронтальне та індивідуальне опитування за основними положеннями теми:*

1. Склад фінансового плану та порядок його розробки.
2. Баланс доходів та видатків підприємства: зміст і розрахунок доходів та

платежів.

3. Планування потреби підприємства в капіталі.
4. Методи планування утворення прибутку.
5. Планування розподілу прибутку. Напрямки використання коштів фондів цільового призначення.
6. Планування рентабельності підприємства.
7. Бюджетування в системі фінансового планування.
8. Урахування інфляції в розрахунках фінансових показників діяльності підприємств.
9. Контроль за виконанням фінансового плану.

2. Виконання практичних завдань:

Задача 1. Підприємство акціонерного типу на початок планового року мало власний капітал у наступному складі: акціонерний капітал – 5280 тис. грн.; резервний фонд – 1980 тис. грн.; нерозподілений прибуток – 902 тис. грн.

Протягом планового року підприємство планує отримати прибуток у розмірі 2240 тис. грн., який за досвідом попередніх років буде розподілено таким чином:

- виплата дивідендів акціонерам – 15 % від суми акціонерного капіталу на початок планового року;

- відрахування до резервного фонду – 940 тис. грн.;

- збільшення накопиченої суми нерозподіленого прибутку – 460 тис. грн.

Розрахуйте загальну величину власного капіталу підприємства на кінець планового року.

Задача 2. Готівка підприємства на початок планового року склала 1078 тис. грн. Його виручка від продажу – 52000 тис. грн., а собівартість продажу – 41500 тис. грн. У звітному році підприємство взяло кредит на суму 550 тис. грн. під 18% річних на 5 років.

Розрахувати готівку підприємства на кінець планового року при ставці податку на прибуток 25%.

Задача 3. Підприємство планує на наступний рік наступні витрати:

1) змінні витрати на одиницю продукції (грн.): прямі матеріальні витрати – 360; прямі витрати на оплату праці – 62; виробничі накладні витрати – 73;

2) постійні витрати (тис. грн.): виробничі накладні витрати – 1680; витрати на збут – 720.

Розрахуйте: 1) який розмір чистого прибутку отримає підприємство від реалізації 1000 од. продукції за ціною 980 грн. і ставці податку на прибуток 18%; 2) яку кількість продукції підприємство (за попередніх умов) має реалізувати, щоб рентабельність продажу (за чистим прибутком) становила 10%.

Задача 4. Обсяг продажу підприємства на плановий рік дорівнює 230 тис. грн., початковий запас готової продукції – 24 тис. грн., початковий запас НЗВ -

15 тис. грн. За рік витрати мають скласти (тис. грн.): прямі матеріальні витрати – 53, прямі витрати на оплату праці – 72, виробничі накладні витрати – 61, операційні витрати – 75. Кінцевий запас НЗВ планується у розмірі 31 тис. грн., кінцевий запас готової продукції – 15 тис. грн.

Розрахуйте валовий, операційний та чистий прибуток підприємства при ставці податку на прибуток 18%.

Задача 5. Запланована підприємством виручка від реалізації становить 880 тис. грн. при ціні 8,8 грн. за одиницю.

Витрати підприємства на виробництво і збут продукції включають:

- прямі матеріальні витрати і витрати на оплату праці (на одиницю) - 3,1 грн.;
- виробничі накладні витрати - 150 тис. грн. (у т. ч. змінні - 63 тис.);
- адміністративні витрати - 62 тис. грн. (у т. ч. змінні – 15,4 тис.);
- витрати на збут – 128 тис. грн. (у т. ч. змінні – 32 тис.).

Визначити операційний прибуток підприємства при запланованому обсязі реалізації та його зміну в разі зниження ціни на 8% і зростання обсягу реалізації на 13%.

Задача 6. Обсяги реалізації підприємства на перше півріччя бюджетного року наведені в наступній таблиці.

Місяць	Обсяг продажу, одиниць	Місяць	Обсяг продажу, одиниць
I	9 460	IV	13 530
II	16 500	V	12 320
III	24 200	VI	11 440

Запаси готової продукції плануються в розмірі 25% обсягу реалізації наступного періоду. На 1 січня цього ж року на складі було 1700 одиниць готової продукції. Для виробництва одиниці продукції потрібно 15 кг сировини, запас якої підтримується на рівні 12 % виробничої потреби наступного місяця. Ціна 1 кг сировини – 7,4 грн.

Складіть бюджет виробництва і бюджет прямих матеріальних витрат на 1-й квартал.

Задача 7. Підприємство складає зведений бюджет на лютий і має попередню інформацію:

- 1) запланований обсяг продажу становить 330 тис. грн., у т. ч. 70% в кредит. Половина продажу в кредит оплачується в місяці продажу, а решта – в наступному місяці;
- 2) заплановано придбати матеріали на суму 198 тис. грн. 40% придбаних матеріалів оплачується в місяці придбання, а решта – в наступному місяці;
- 3) запас матеріалів на 1 березня планується в сумі 66 тис. грн.;
- 4) витрати обігу заплановані в сумі 122,1 тис. грн. (у т. ч. амортизація – 3,3 тис. грн.);

5) видані векселя будуть оплачені протягом лютого з виплатою відсотка в сумі 165 грн.;

б) нове устаткування буде придбане та оплачене в лютому за 10725 грн.;

7) у лютому підприємство отримає кредит банку в сумі 33 тис. грн. строком на 6 місяців.

Бюджет підприємства за січень наведено в наступній таблиці.

Актив	Сума	Пасив	Сума
Основні засоби (залишкова вартість)	341550	Статутний капітал	297000
Товари	49500	Нерозподілений прибуток	70125
Дебітори	89100	Постачальники	103950
Розрахунковий рахунок	14850	Векселя видані	23925
Баланс	495000	Баланс	495000

Складіть на лютий бюджет грошових коштів, бюджетний звіт про прибуток і бюджетний баланс підприємства.

Задача 8. У наступній таблиці відображено звіт про виконання бюджету підприємства.

Показник	Фактично	Бюджет	Відхилення
Продаж	2552460	2968000	- 415540
Собівартість реалізованих товарів	1717040	1981400	264360
Валовий прибуток	835420	986600	- 151180
Витрати обігу	635210	627760	- 7450
Прибуток	200210	358840	- 158630

Бюджетні продажі були 80 тис. од., бюджетні змінні витрати – 25 грн. на одиницю. Змінні витрати обігу були заплановані в розмірі 7 % продажу. Фактично було реалізовано 67 тис. од., змінні витрати на одиницю продукції – 25,5 грн., а витрати обігу – 103210 грн.

Проаналізуйте відхилення з використанням гнучкого бюджету.

3. *Індивідуальне тестування.*

4. *Захист результатів виконання індивідуального завдання №2 «Складання зведеного бюджету підприємства».*

ЧАСТИНА 3.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ЗАГАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ ПЛАНУВАННЯ Й КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА, РОЗРОБКИ ТА РЕСУРСНОГО ОБГРУНТУВАННЯ ЙОГО ВИРОБНИЧОЇ ПРОГРАМИ

Семінар – розгорнута бесіда. Тема 1. Сутність планування та система планів підприємства

Форми контролю: тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, презентація доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.

2. Розв'яжіть тестові завдання.

Планування діяльності підприємства – це

- A. епізодична розробка взаємопов'язаних рішень про майбутній розвиток підприємства відповідно до змін зовнішнього середовища
- B. систематична підготовка прийняття рішень про цілі, засоби і дії підприємства шляхом цілеспрямованої порівняльної оцінки різних альтернативних дій в очікуваних умовах
- C. процес систематичного коригування досягнутих показників розвитку підприємства з метою постійного покращення їх рівня
- D. безперервна підготовка рішень щодо поведінки підприємства в ринковому середовищі

До елементів планування належать

- A. результати, ресурси та виконавці
- B. цілі, завдання, процедура впровадження, ресурси та контроль
- C. завдання, ресурси, засоби та контроль
- D. результати, засоби, ресурси, впровадження та контроль

Економічні умови планування включають

- A. держзамовлення, виявлений попит на продукцію, податкову та цінову політику держави
- B. елементи державного регулювання економіки; вихідні дані планування від керівних органів; виявлений попит на продукцію і ресурси
- C. нормативи, ліміти, податки, інвестиційна політика держави, попит на ринку
- D. податки, цінова, фінансово-бюджетна, соціальна, інвестиційна, науково – технічна політика держави

За періодом розробки плани бувають

- A. довгострокові, середньострокові, поточні, оперативні

- B. перспективні і річні
- C. функціональні, довгострокові, оперативні
- D. перспективні, поточні плани підприємств та структурних підрозділів

В залежності від мети планування виділяють наступні стратегії розвитку підприємства

- A. інноваційну, перепрофілюючу, модернізуючу
- B. модернізуючу, поліпшуючу, підтримуючу
- C. перепрофілюючу, модернізуючу, стабілізуючу
- D. інноваційну, поліпшуючу, перепрофілюючу

Невідокремлені структурні підрозділи підприємства розробляють плани за розділами

- A. план по праці, план виробництва, план продажу, план по собівартості
- B. план виробництва, план удосконалення техніки, технології, організації та управління виробництвом, план використання виробничої потужності, план по праці, план по собівартості
- C. план виробництва, план інвестицій, план по собівартості, план по праці
- D. план виробництва, план використання виробничої потужності, план по праці, план по собівартості, плановий кошторис прибутків і збитків

План діяльності підприємства складається за наступною загальною схемою

- A. аналіз діяльності за попередній період ⇒ складання прогнозу ⇒ розрахунок основних показників плану ⇒ затвердження
- B. постановка мети ⇒ аналіз проблеми ⇒ пошук альтернатив ⇒ прогнозування ⇒ оцінка (оптимізація) ⇒ подання чіткого плану
- C. постановка мети ⇒ аналіз ⇒ узгодження показників з державними органами ⇒ прогнозування ⇒ постановка планового завдання
- D. визначення наявних ресурсів ⇒ оцінка досягнутих результатів ⇒ оптимізаційний розрахунок ⇒ затвердження

Організаційно-методичне керівництво розробкою техніко-економічних планів підприємства здійснює

- A. головний інженер
- B. планово-економічний відділ
- C. відділ праці і зарплати
- D. управління персоналом

Довгострокова економічна стратегія підприємства – це

- A. визначення видів діяльності на тривалу перспективу
- B. розробка організаційно-технічних заходів на перспективу
- C. загальні рішення основних питань перспективного розвитку виробничо-економічної та соціальної діяльності
- D. складання прогнозів поведінки споживачів, конкурентів, дій самого підприємства

Плани діяльності підприємства затверджуються

- A. керівником підприємства
- B. профспілками
- C. на загальних зборах трудового колективу або на Раді директорів
- D. галузевими органами управління

3. Підготуйтеся до презентації доповідей з проблемних питань планування діяльності підприємства, використовуючи мультимедійне візуальне супроводження, за темами:

- 1) Сучасний стан техніко-економічного нормування і шляхи його удосконалення.
- 2) Взаємозв'язок між концепцією життєвого циклу товару і плануванням збуту продукції.
- 3) Особливості планування інноваційних процесів.
- 4) Проблеми фінансування плану організаційно-технічного розвитку підприємства.
- 5) Урахування впливу інфляції при плануванні фінансових результатів діяльності підприємства.

Література:

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. – 175 с.
2. Безкровна Л.О. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / Безкровна Л.О., Ісайко Т.А., Жуковська Л.Е. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 116 с.
3. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / за ред. М.О. Данилюка. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 531 с.
4. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учеб. пособ. - Ч.1. Стратегическое планирование / А.И. Ильин. - Мн.: ООО «Новое знание», 2000. - 312 с.
5. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учеб. пособ. - Ч.2. Тактическое планирование / А.И. Ильин, Л.М. Сеница. - Мн.: ООО «Новое знание», 2000. - 416 с.
6. Іванов В.В. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / В.В. Іванов. – К.: ЦУЛ, 2006. - 472 с.
7. Филипенко О.М. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / О. М. Филипенко, В.А. Гросул. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 326 с.
8. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: підруч. / О.О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.
9. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – [3-є вид.] - К.: Каравела, 2008. – 352 с.
10. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. [Електронний ресурс] / [О.Ф. Михайленко, Н.М. Євдокимова, Ю.М. Лозовик та ін.] ; за заг.

ред. О. Ф. Михайленко. - К.: КНЕУ, 2014. - 459 с.

11. Попов В.М. Деловое планирование: методы, организация, современная практика: учеб. пособ. / В.М. Попов. – М.: Финансы и статистика, 1997. - 368 с.

Самостійна робота. Тема 2. Система контролю діяльності підприємства

Форми контролю: тестування, результати розв'язання задач

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для підготовки до тестування.

2. Розв'яжіть тестові завдання.

Контроль – це

- A. оцінка динамічних змін процесів, що відбуваються на підприємстві
- B. перевірка повноти реалізації внутрішньовиробничих резервів
- C. аналіз відповідності потенціалу підприємства факторам розвитку зовнішнього середовища
- D. перевірка відповідності фактичних характеристик (процесів, діяльності, об'єктів) установленим вимогам

Об'єктами контролю діяльності підприємства не можуть виступати

- A. постачальницька, виробнича, збутова, фінансова, інвестиційна діяльність підприємства
- B. структурний підрозділ, робоче місце, виріб
- C. взаємовідносини з фінансово-кредитними установами
- D. правильної відповіді немає

До джерел планової інформації відносять

- A. всі види звітності, первісна облікова документація
- B. господарсько-правові документи (договори, рішення судових органів, рекламації)
- C. рішення загальних зборів колективу, ради трудового колективу підприємства
- D. всі типи планів, які розробляються на підприємстві, нормативні матеріали, кошториси, цінники, проектні завдання

Джерела облікової інформації – це дані, які містять

- A. документи бухгалтерського, статистичного і оперативного обліку, а також всі види звітності, первісна облікова документація
- B. всі типи планів, які розробляються на підприємстві, нормативні матеріали, кошториси, цінники, проектні завдання
- C. матеріали вивчення передового досвіду, отримані з різних джерел інформації (Інтернет, телебачення, газети і т.д.)

D. усну інформацію, отриману під час зустрічей з членами колективу або представниками інших підприємств

Основними формами бухгалтерської звітності є

- A. „Баланс”, „Звіт про фінансові результати”, „Звіт про основні показники діяльності підприємства”, „Звіт з праці”
- B. „Баланс”, „Звіт про фінансові результати”, „Звіт про рух грошових коштів”, „Звіт про власний капітал”, Примітки до звітів
- C. „Основні показники, які комплексно характеризують діяльність підприємства”, „Баланс”, „Звіт про рух грошових коштів”, „Звіт про власний капітал”
- D. „Баланс”, „Звіт про введення в дію об’єктів, основних фондів та інвестиції в основний капітал”, „Звіт про фінансові результати і дебіторську та кредиторську заборгованість”, Примітки до звітів

Контролінг – це

- A. перевірка відповідності фактичних характеристик (процесів, діяльності, об’єктів) установленим вимогам
- B. процес отримання інформації, що характеризує діяльність підприємства та складових його оточуючого середовища
- C. система спостереження та вивчення поведінки внутрішнього економічного механізму підприємства і розробки шляхів для досягнення поставленої мети
- D. процес координації виробничої діяльності підприємства

Принципова відмінність між контролем і контролінгом полягає у

- A. обсягах інформації, які використовують дані системи
- B. орієнтації контролю на аналіз минулих подій, а контролінгу – на перспективу
- C. виконавцях
- D. рівнях проведення аналізу (підприємство в цілому або ж його окремі підрозділи)

Служба контролінгу виконує функції

- A. накопичення внутрішньої і зовнішньої інформації, передачі її керівництву
- B. складання звітності усіх видів, аналіз внутрішньої інформації
- C. аналіз зовнішньої інформації, складання прогнозів розвитку оточуючого підприємства середовища
- D. аналізу внутрішньої і зовнішньої інформації, стану використання ресурсів, визначення перспектив підприємства

Загальне відносне відхилення фактичної величини показника від запланованої розраховується

- A. як різниця між фактичним і плановим значеннями показника

- В. як різниця між плановим і фактичним значеннями показника
 С. як співвідношення абсолютної зміни показника до його планового значення (у %)
 Д. як співвідношення абсолютної зміни показника до його фактичного значення (у %)

Керівник підприємства має обов'язково реагувати на відхилення у стані об'єктів контролю, якщо вони є

- А. суттєві, позитивні
 В. суттєві, негативні, неконтрольовані
 С. несуттєві, негативні, контрольовані
 Д. суттєві, негативні, контрольовані

3. Розв'яжіть задачу.

Задача 1. Обчислити відсоток виконання плану за показниками, наведеними у наступній таблиці.

Показник	План	Факт
1. Обсяг випуску, шт.	2000	2050
2. Собівартість одиниці продукції, грн.	180	183
3. Продуктивність праці, тис. /люд.	18,6	18,0
4. Прибуток, млн. грн.	125	122

Задача 2. За інформацією задачі 1 оформити звіт про виконання плану з основних показників.

Задача 3. Оцінити динаміку основних показників, наведених у задачі 1, якщо їх значення у минулому періоді становили:

- обсяг випуску – 1900 тис. ш.; собівартість одиниці продукції – 175 грн.;
- продуктивність праці – 18,2 тис. грн./люд.; прибуток – 127 млн. грн.

Задача 4. З використанням методу ланцюгових підстановок та інформації наступної таблиці оцінити вплив на виконання плану із собівартості продукції в частині матеріальних витрат окремих впливових факторів.

Показник	План	Факт
1. Обсяг випуску, шт.	140	142
2. Ціна матеріалу, грн.	15	16
3. Норма витрачання матеріалу, кг	1,3	1,2

Задача 5. За результатами задачі 4 скласти звіт про причини відхилень у виконанні плану (бюджету) матеріальних витрат. Визначити види відхилень відповідно до їхньої класифікації.

Література:

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. –

175 с.

2. Безкровна Л.О. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / Безкровна Л.О., Ісайко Т.А., Жуковська Л.Е. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 116 с.

3. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / за ред. М.О. Данилюка. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 531 с.

4. Швиданенко Г.О. Контролінг: навч. посіб. / Г.О. Швиданенко, В.В. Лаврененко, О.Г. Дерев'янку, Л.М. Приходько. – К.: КНЕУ, 2008. - 264 с.

5. Контролінг как инструмент управления предприятием / под ред. Н.Г. Даниловичкиной. – М.: ЮНИТИ, 2002. - 279 с.

6. Филипенко О.М. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / О. М. Филипенко, В.А. Гросул. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 326 с.

7. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. / Г.В. Савицька. – [2-ге вид., випр. і доп.] – К.: Знання, 2005. – 662 с.

8. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Д. Хан ; пер. с нем. / под ред. и с предисл. Турчака А.А., Головача Л.Г., Лукашевича М.Л. – М.: Финансы и статистика, 1997. - 800 с.

9. Планування і контроль на підприємстві : навч. посіб. [Електронний ресурс] / [О. Ф. Михайленко, Н. М. Євдокимова, Ю. М. Лозовик та ін.] ; за заг. ред. О. Ф. Михайленко. — К.: КНЕУ, 2014. — 459 с.

Практичне заняття. Тема 3. Планування збуту і виробництва продукції

Форми контролю: тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв'язання задач

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.

2. Розв'яжіть тестові завдання.

Зазначте новий склад плану збуту і виробництва продукції

А. план реалізації, план виробництва, баланс виробничих потужностей

В. маркетинговий план, план виробництва, баланс робочого часу робітника

С. план виробництва, план інвестицій, план матеріально-технічного забезпечення

Д. план поставок, план виробництва, план продажу, план удосконалення технології

Вихідними даними для розробки плану збуту і виробництва продукції виступають

А. держзамовлення, залишки продукції на складі, наявна чисельність персоналу, кон'юнктура на ринку ресурсів

- В. договірні зобов'язання підприємства, план інвестицій, норми витрачання матеріалів, кошторис витрат на ремонт і на підготовку виробництва
- С. попит на продукції підприємства, економічні нормативи, план підготовки кадрів, баланс матеріально-технічного забезпечення
- Д. орієнтовані показники виробництва найважливіших видів продукції, держзамовлення, договірні зобов'язання підприємства, виявлений попит на продукцію, залишки продукції на складі, ринкові ціни

Номенклатура продукції – це

- А. склад однойменної продукції за видами, сортами, марками
- В. перелік видів діяльності підприємства
- С. ринкові сегменти, на яких підприємство реалізує свою продукцію
- Д. перелік різних видів або найменувань виробів із зазначенням їх кількості

Диверсифікація виробництва буває

- А. горизонтальною, конгломератною, ринковою
- В. концентричною, горизонтальною, конгломератною
- С. концентричною, первинною, вторинною
- Д. конгломератною, паралельною, вертикальною

Стратегія планування випуску "постійний обсяг при постійній чисельності" використовується

- А. якщо висококваліфікована робоча сила і великі витрати на перевезення продукції
- В. у капіталомістких виробництвах і при сезонному характері діяльності
- С. у капіталомістких виробництвах з відносно низькими питомими витратами на зберігання готової продукції або створення портфеля відкладених замовлень
- Д. у трудомістких виробництвах, які не потребують висококваліфікованої робочої сили

Обсяг виробництва продукції в натуральному виразі розраховується

- А. шляхом коригування обсягу поставок на зміну залишків готової продукції на складі і на розмір внутрішньовиробничого споживання продукції
- В. на рівні планового обсягу реалізації продукції
- С. на рівні виявленого ринкового попиту на продукцію з урахуванням зміни залишків готової продукції на складі
- Д. як сумарний розмір поставок по держзамовленням та поставок у відносності до укладених із споживачами угод

До вартісних показників плану збуту і виробництва продукції відносяться

- А. валовий оборот, товарна, валова і реалізована продукція, продуктивність праці
- В. реалізована, товарна, валова продукція, додана вартість
- С. реалізована і товарна продукція, виробнича потужність, додана вартість, фондвіддача

D. товарна і валова продукція, обсяг поставок, додана вартість, внутрішньозаводський оборот, розмір інвестицій

У діючих оптових цінах розраховуються наступні показники

- A. валова, товарна і реалізована продукція
- B. додана вартість, валова продукція
- C. реалізована і товарна продукція, додана вартість
- D. валова і реалізована продукція, додана вартість

Незавершене виробництво на кінець планового періоду визначається

- A. за даними інвентаризації і з урахуванням очікуваного виконання плану випуску
- B. на рівні нормативу, в залежності від типу виробництва та вихідної інформації
- C. методом прямого рахунку
- D. шляхом коригування випуску на зміну залишків готової продукції

Розробка оптимальної виробничої програми підприємства полягає у

- A. визначенні номенклатури та обсягу випуску продукції й розподілі річної програми за календарними періодами
- B. виборі критерію діяльності підприємства
- C. встановленні видів і розмірів ресурсів, що обмежують виробничі можливості підприємства
- D. виборі критерію діяльності підприємства, встановленні мінімально необхідного і максимально можливого обсягів випуску продукції

3. Розв'яжіть задачі.

Задача 1. Випуск продукції в IV кварталі звітного року склав 48 350 шт. У відповідності з договорами поставок у IV кварталі планового року випуск може збільшитись на 3,5%. З досвіду минулих років норма зберегання готової продукції (в днях) містить час на: комплектування продукції – 0,5; маркування і пакування – 0,4; оформлення документів – 0,2; навантажування – 0,1.

Розрахуйте нормативний залишок готової продукції на складі на кінець планового року при умові, якщо комплектування продукції буде здійснюватися у випускаючих цехах.

Задача 2. Підприємство, що складається з ливарного, механічного та складального цехів, які працюють в єдиному технологічному ланцюгу, працює 260 днів на рік. Плановий випуск підприємства становить 2 тис. машино-комплектів.

У складальному цеху цикл складання одного машино-комплекту у попередньому періоді становив 5 робочих днів. У плановому році цикл буде скорочено на 1,5 дні. Фактичний заділ у складальному цеху становить 38

машино-комплектів.

Механічний та ливарний цехи відправляють також свою продукцію стороннім споживачам відповідно у розмірах (у перерахунку на машино-комплекти): 40 і 20 шт. Планом передбачається заділ у ливарному цеху збільшити на 15 шт., у механічному - зменшити на 10 шт.

Розрахуйте річну програму запуску для ливарного цеху.

Задача 3. Розрахуйте на плановий рік обсяги товарної, валової, реалізованої і чистої продукції за даними наступної таблиці.

Показники	Плановий обсяг випуску, шт.	Оптова ціна за одиницю, тис. грн.	Сума, тис. грн.	
			на початок року	на кінець року
Готові вироби:				
А	400	8,1		
Б	1100	9,5		
В	5000	3,3		
Послуги виробничого характеру на сторону	x	6800		
Напівфабрикати разом,	x	8170		
у т.ч. для власного споживання	x	3920		
Залишок НЗВ			410	215
Залишок запчастин власного виробництва			260	295
Залишок готової нереалізованої продукції на складі виробника			171	154
Залишок готової відвантаженої продукції, термін оплати якої не настав			135	142
Матеріальні витрати	x	4380		
Амортизаційні відрахування	x	5150		

Задача 4. До складу підприємства входять наступні цехи: ливарний, ковальський, механічний, агрегатно-складальний, остаточного складання, інструментальний.

За плановий період цехи повинні здати:

1) ливарний цех лиття: механічному цеху на 9 млн. грн.; інструментальному на 2 млн. грн., реалізувати на сторону на 2,5 млн. грн.; НЗВ у цеху збільшиться на 250 тис. грн.;

2) ковальський цех поковок: механічному цеху на 5 млн. грн.; інструментальному на 5 млн. грн.; для реалізації на сторону на 1 млн. грн.; НЗВ у цеху збільшиться на 150 тис. грн.;

3) механічний цех деталей: агрегатно-складальному на 11,5 млн. грн.; цеху остаточного складання на 20 млн. грн.; для реалізації на сторону на 8 млн. грн.; НЗВ у цеху зменшиться на 1 млн. грн.;

4) агрегатно-складальний цех здає агрегати: цеху остаточного складання на 25 млн. грн.; для реалізації на сторону на 8 млн. грн.; НЗВ у цеху зменшиться

на 1,2 млн. грн.;

5) цех остаточного складання здає для реалізації готової продукції на 32 млн. грн.; НЗВ у цеху зменшиться на 1,1 млн. грн.;

б) інструментальний цех здає свою продукцію: ливарному на 70 тис. грн.; ковальському на 200 тис. грн.; механічному на 500 тис. грн.; агрегатно-складальному на 120 тис. грн.; для реалізації на сторону на 500 тис. грн.; НЗВ у цеху збільшиться на 150 тис. грн.

Скласти шахову таблицю внутрішньозаводських зв'язків на підприємстві і визначити на її основі річний розмір товарної і валової продукції цехів, а також по підприємству в цілому реалізовану і валову продукцію, валовий та внутрішньозаводський обороти.

Задача 5. Діяльність підприємства за рік характеризується даними наступної таблиці (млн. грн.).

Показники	Базовий рік	Звітний рік	
		План	Факт
1. Випуск готових виробів	3425	3470	3610
2. Виробництво напівфабрикатів на сторону	900	815	790
3. Обсяг виконаних робіт і послуг промислового характеру на сторону	215	230	260
4. Залишки товарної продукції на складах підприємства:			
- на початок року	45	50	40
- на кінець року	62	60	65
5. Кошти, отримані на початок планового року від споживачів за відвантажену, але не оплачену ними продукцію в кінці базового року	57	45	30
6. Вартість продукції, відвантаженої споживачам, але не оплаченої ними в кінці планового періоду	35	45	40

Проаналізуйте виконання підприємством плану по товарній і реалізованій продукції за рік. Оцініть виконання плану за асортиментом (структурою товарної продукції), а також дію факторів зміни обсягу реалізації продукції.

Література:

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. – 175 с.
2. Безкровна Л.О. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / Безкровна Л.О., Ісайко Т.А., Жуковська Л.Е. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 116 с.
3. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / за ред. М.О. Данилюка. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 531 с.
4. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учеб. пособ. - Ч.1. Стратегическое планирование / А.И. Ильин. - Мн.: ООО «Новое знание», 2000. - 312 с.

5. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учеб. пособ. - Ч.2. Тактическое планирование / А.И. Ильин, Л.М. Сеница. - Мн.: ООО «Новое знание», 2000. - 416 с.
6. Филипченко О.М. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / О. М. Филипченко, В.А. Гросул. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 326 с.
7. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: підруч. / О.О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.
8. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. / Г.В. Савицька. – [2-ге вид., випр. і доп.] – К.: Знання, 2005. – 662 с.
9. Планування і контроль на підприємстві : навч. посіб. [Електронний ресурс] / [О. Ф. Михайленко, Н. М. Євдокимова, Ю. М. Лозовик та ін.] ; за заг. ред. О. Ф. Михайленко. — К.: КНЕУ, 2014. — 459 с.
10. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Л.А. Швайка – Львів: „Магнолія 2006”, 2007. – 268 с.

Практичне заняття. Тема 4. Планування організаційно-технічного розвитку підприємства

Форми контролю: тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв’язання задач, результати індивідуального завдання №1

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.
2. Розв’яжіть тестові завдання.

Складовими плану ОТР є

- А. виробництво нової продукції та впровадження прогресивної технології, маркетинговий план, план інвестицій
- В. заходи по економії матеріальних ресурсів, науковій організації праці, НДДКР, план збуту
- С. виробництво нової продукції та впровадження прогресивних технологій, заходи з економії матеріальних ресурсів, впровадження нових форм управління і НОП, НДДКР
- Д. виробництво нової продукції, НДДКР, економія матеріалів, план по праці, фінансовий план

Витрати на проведення оргтехзаходів планують в розрізі

- А. поточних, капітальних та некапітальних одноразових витрат
- В. капітальних та некапітальних одноразових витрат
- С. поточних і капітальних витрат
- Д. поточних і некапітальних витрат

Розмір капітальних одноразових витрат утворюють

- A. вартість покупного обладнання, додаткових виробничих площ, витрати на модернізацію обладнання, вартість наукових досліджень
- B. собівартість нестандартного обладнання, вартість покупного обладнання, приріст оборотних коштів, недоамортизована частина старих основних фондів тощо
- C. поточні витрати на випуск продукції, витрати на модернізацію обладнання, на його закупку і монтаж
- D. витрати на проведення техніко-економічних розрахунків, приріст оборотних коштів, закупку обладнання або його модернізацію

Джерелами фінансування оргтехзаходів можуть бути

- A. фонд оплати праці, фонд накопичення, державні асигнування
- B. фонд накопичення, валютний фонд, відрахування на соціальне страхування
- C. фонд накопичення, власні оборотні активи, валютний фонд, позики, акції, державні асигнування
- D. власні оборотні активи, позики, державні асигнування, фонд накопичення, плата за землю та воду

Економічна ефективність оргтехзаходів довгострокового характеру дії визначається за показниками

- A. збільшення випуску продукції, економія на матеріалах, термін окупності інвестицій
- B. економія на поточних витратах, чистий приведений дохід, термін окупності інвестицій
- C. умовно-річна економія, сумарний річний приріст прибутку, термін окупності інвестицій
- D. чистий приведений дохід, індекс дохідності інвестицій, термін окупності інвестицій, внутрішня норма дохідності

Результати реалізації оргтехзаходів відображаються у плані по праці через

- A. приріст продуктивності праці, відносне вивільнення працівників, умовну економію на зарплаті
- B. умовну економію на зарплаті, зміну відрядних розцінок, скорочення потреби в інвестиціях
- C. економію робочого часу, приріст продуктивності праці, зменшення відрахувань на соціальне страхування, приріст виробництва
- D. зміну амортизаційних відрахувань, приріст продуктивності праці, економію на зарплаті

До вихідних даних для розробки плану ОТР можна віднести

- A. держзамовлення, ціни на продукцію, чисельність персоналу, виробнича потужність

- В. держзамовлення і господарчі договори на нову продукцію, прогнози розвитку НТП, рацпропозиції працівників, намічений розмір ресурсів на розвиток виробництва
- С. результати виконання плану ОТР за попередній період, рекомендації НДІ, прогнози розвитку НТП, план МТЗ
- Д. результати закінчених НДДКР, рацпропозиції співробітників, план інвестицій, кошторис витрат допоміжних виробництв

Основними етапами розробки плану ОТР є

- А. аналіз техніко-економічного стану підприємства та продукції ⇒ розробка ОТЗ ⇒ визначення обсягів і джерел фінансування ⇒ розрахунки економічної ефективності ОТЗ ⇒ вибір ОТЗ ⇒ повні розрахунки ⇒ узгодження ⇒ затвердження
- В. розробка ОТЗ ⇒ аналіз стану техніки і технології ⇒ розрахунки економічної ефективності ОТЗ ⇒ вибір ОТЗ ⇒ затвердження
- С. аналіз техніко-економічного стану підприємства ⇒ визначення наявних фінансових ресурсів ⇒ розробка ОТЗ ⇒ затвердження
- Д. аналіз техніко-економічного стану продукції ⇒ розробка ОТЗ ⇒ розрахунки економічної ефективності ОТЗ ⇒ визначення обсягів фінансування ⇒ узгодження ⇒ затвердження

До оргтехзаходів по економії матеріальних, сировинних, паливно-енергетичних ресурсів відноситься

- А. підвищення якості продукції, створення нової продукції, перегляд норм витрат, удосконалення МТЗ
- В. випуск менш матеріаломістких видів продукції, здійснення капітального ремонту і модернізації обладнання, поліпшення умов праці
- С. повторне використання матеріалів, впровадження замінювачів, використання відходів виробництва, застосування лічильників енергії та тепла
- Д. впровадження замінювачів, перегляд норм витрат, спеціалізація підрозділів, зміна схем управління виробництвом, застосування лічильників енергії та тепла

Найбільших фінансових ресурсів потребують наступні оргтехзаходи

- А. здійснення НДДКР
- В. заходи по економії матеріалів, сировини палива та енергії
- С. впровадження нових форм управління і НОП
- Д. виробництво нової продукції і впровадження прогресивних технологій

3. Розв'яжіть задачі.

Задача 1. На червень заплановано впровадити в механічному цеху автоматичну лінію обробки вала ротора електродвигуна верстата. Лінія компонується частково на базі діючого обладнання шляхом його оснащення автоматичними пристроями. При цьому вивільнюються 2 верстати з

відновлюваною вартістю 705,2 тис. грн., які будуть продані іншому заводу.

До впровадження лінії вали обробляють на потоковій лінії з невисоким рівнем механізації. Планом передбачається обсяг виробництва валів збільшити до 300 тис. шт. на рік, що й забезпечує автоматична лінія; трудомісткість вала знижується на 0,15 нормо-години. Подальше нарощування обсягу виробництва на базі потокової лінії потребує пропорційного збільшення вартості обладнання, виробничої площі під ним і витрат по експлуатації.

Основні показники на потоковій та автоматичній лініях подані в наступній таблиці.

Показники	Потокова лінія	Автоматична лінія
1. Обсяг виробництва валів, тис. шт.	200	300
2. Вартість обладнання, млн. грн.	6,392	20,922
3. Площа під обладнанням, м ²	250	180
4. Вартість 1м ² площі, тис. грн.	2,202	2,202
5. Норма амортизації обладнання, %	12,5	12,5
6. Норма амортизації будівлі, %	2,5	2,5
7. Основна заробітна плата виробничих робітників, грн./шт.	22,76	13,90
8. Основна заробітна плата допоміжних робітників на річний випуск, тис. грн.	743,2	1107
9. Додаткова заробітна плата, %	6	6
10. Відрахування на соціальне страхування, %	40	40
11. Поточний ремонт обладнання, догляд за ним, тис. грн./ рік	882	2886
12. Витрати на силову електроенергію, тис. грн. / рік	504,2	930

Нормативний коефіцієнт економічної ефективності - 0,15. Необхідно визначити економічну ефективність впровадження автоматичної лінії, для чого розрахуйте економію на рік, до кінця року, річний економічний ефект і строк окупності додаткових капітальних вкладень.

Задача 2. За планом оргтехрозвитку підприємства заміну застарілого обладнання передбачалося провести з 1 березня. Фактично заміна відбулася з 1 жовтня. Нове обладнання продуктивніше старого на 40%, чисельність зайнятих на ньому робітників 180 осіб, базовий виробіток кожного 97 400 грн., витрати на 1 грн. товарної продукції 95 коп., питома вага умовно-постійних витрат у собівартості 32%.

Розрахуйте відносне зниження продуктивності праці, зниження випуску продукції, а також оцініть відносне подорожчання товарної продукції за рахунок несвоєчасного проведення зазначеного оргтехзаходу.

4. Виконайте індивідуальну роботу №1 «Розробка плану організаційно-технічного розвитку підприємства» та захистіть її результати.

Мета роботи: закріплення і поглиблення знань та отримання практичних навичок щодо розробки плану організаційного й технічного розвитку виробництва на підприємстві.

Зміст роботи:

1. 1) на підставі вивчення додаткової літератури, нормативів і вихідних цифрових даних (с.128-130 навчально-методичного посібника [Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. – 175 с.] проаналізувати техніко-економічний рівень продукції та виробництва у цілому;

2) узагальнити наявні резерви;

3) розробити відповідні оргтехзаходи;

4) передбачити можливі джерела їх фінансування.

Зміст звіту (пояснювальної записки до плану)

1. Формування мети роботи.

2. Вихідна інформація.

3. Результати аналізу ОТР у формі 3-х таблиць, кожна з яких характеризує окремо техніко-економічний рівень продукції, що випускається, а також технічний та організаційний рівні виробництва в розрізі визначених періодів (попередній рік, план і факт звітного року).

4. Після кожної таблиці виділити основні резерви виробництва, а також заходи по використанню виявлених резервів (не менш 5) і можливі джерела фінансування заходів.

5. Загальні висновки і пропозиції.

Література:

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. – 175 с.

2. Безкровна Л.О. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / Безкровна Л.О., Ісайко Т.А., Жуковська Л.Е. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 116 с.

3. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / за ред. М.О. Данилюка. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 531 с.

4. Филипенко О.М. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / О. М. Филипенко, В.А. Гросул. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 326 с.

5. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: підруч. / О.О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.

6. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – [3-є вид.] - К.: Каравела, 2008. – 352 с.

7. Планування і контроль на підприємстві : навч. посіб. [Електронний ресурс] / [О. Ф. Михайленко, Н. М. Євдокимова, Ю. М. Лозовик та ін.] ; за заг. ред. О. Ф. Михайленко. — К.: КНЕУ, 2014. — 459 с.

8. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Л.А. Швайка – Львів: „Магнолія 2006”, 2007. – 268 с.

9. Шимко О.В. Планування діяльності підприємств: навч. посіб. / О.В. Шимко. – К.: ЦУЛ, 2006. - 296 с.

10. Афанасьєв М.В. Оцінка ефективності організаційно-технічних заходів / Афанасьєв М.В., Телишевська Л.І., Рудика В.І. – Харків: ВД „ІНЖЕК”, 2003. - 288 с.

Практичне заняття. Тема 5. Планування матеріально-технічного забезпечення

Форми контролю: тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв’язання задач

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.

2. Розв’яжіть тестові завдання.

Складовими частинами (розділами) плану МТЗ є

- A. розрахунок норм витрачання матеріалів та загальної потреби в них
- B. спеціфікування потреби в матеріалах, вибір господарських зв’язків із постачальниками
- C. встановлення переліку потрібних матеріалів, укладання угод з постачальниками
- D. визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах, розробка балансу МТЗ

Спеціфікування потреби в матеріально-технічних ресурсах полягає у

- A. визначенні переліку необхідних підприємству ресурсів
- B. пошуку раціональних зв’язків з постачальниками
- C. встановленні асортиментної потреби в різних ресурсах
- D. встановленні загальної потреби в ресурсах

Потреба в матеріалах методом прямого рахунку встановлюється як

- A. добуток норми витрат на обсяг виробництва продукції
- B. частка від ділення кількості наявних на складі матеріалів на число робочих в періоді
- C. добуток розміру середньодобового споживання матеріалів на число днів їх зберігання на складі
- D. сума поточного і страхового запасів

Потреба в матеріально-технічних ресурсах планується у розрізі потреби на

- A. виробництво продукції і на капітальне будівництво
- B. ремонт обладнання і виробництво продукції
- C. виробництво продукції, ремонтно-експлуатаційні цілі, капітальне будівництво, спеціальні витрати, створення залишку на кінець періоду
- D. виробничо – експлуатаційні цілі, спеціальні витрати

Величина поточного запасу залежить від

- A. форм господарських зв'язків між постачальниками і споживачами
- B. середньодобового споживання ресурсів, характеру споживання та тривалості інтервалу поставок
- C. інтервалу поставок, страхового та підготовчого запасів
- D. кількості транспортних засобів, віддаленості постачальника

Джерелами покриття потреби в матеріально-технічних ресурсах є

- A. власне їх виробництво та поставки зі сторони
- B. власне їх виробництво, експорт
- C. власне їх виробництво та поставки вітчизняних виробників
- D. залишки на складі на початок періоду, власне виробництво та поставки зі сторони

Оптимальний розмір партії ресурсів, що закуповуються, визначається за критерієм

- A. мінімуму часу на доставку ресурсів
- B. мінімуму витрат на виробництво ресурсів
- C. мінімуму витрат на складування та обслуговування закупок
- D. максимуму прибутку від реалізації продукції

Прямі господарські зв'язки між постачальниками і споживачами матеріальних ресурсів укладаються, якщо

- A. ресурси споживаються невеликими партіями
- B. ресурси споживаються нерівномірно
- C. підприємства тісно пов'язані між собою технологією виготовлення
- D. фінансовий стан підприємств задовільний

До переваг непрямих господарських зв'язків можна віднести

- A. безперебійність постачання ресурсів на підприємства, які споживають ресурси нерівномірно
- B. зменшення витрат обертання
- C. висока стабільність і надійність якісних показників ресурсів
- D. зменшення витрат на виробництво

План МТЗ розробляється на основі

- A. плану виробництва, плану по праці, фінансового плану
- B. плану по собівартості, плану соціального розвитку колективу, плану ОТР
- C. плану ОТР, плану виробництва, плану капітального будівництва, нормативної бази
- D. усіх розділів загального плану підприємства

3. Розв'яжіть задачі.

Задача 1. Річною програмою підприємства передбачається випуск виробу

А – 4500 шт., Б – 1500 шт., В – 900 шт. Норми витрат матеріалів на виріб і умови поставок подані в таблиці.

Матеріал	Норма витрат на виріб, кг			Умови поставок матеріалу	
	А	Б	В	Періодичність заводу, дні	Середній час на термінове відновлення запасу, дні
Сірий чавун	120	200	45	30	7
Сортове залізо	90	300	22	45	15
Вуглецева пруткова сталь	15	80	19	60	20
Листове залізо	80	-	40	30	7
Латунь	25	-	15	30	7

Визначити річну потребу в металі, поточний (максимальний і середній) і страховий запаси за видами металів, загальний запас цих металів у тоннах.

Задача 2. Визначити норму страхового запасу паливних матеріалів за наступними датами їх поставок на підприємство: 05.01; 14.01; 29.01; 15.02; 28.02; 07.03; 22.03; 03.04; 20.04; 04.05; 22.05; 07.06; 21.06; 07.07; 25.07.

Задача 3. Забезпечення потреби підприємства в окремих видах матеріалів подана у наступній таблиці.

Вид матеріалу	Планова потреба, т	Джерела покриття потреби, т		Укладено договорів, т	Надійшло від постачальників, т
		внутрішні	зовнішні		
А	5 120	140	4 980	4 980	4 570
Б	14 260	410	13 850	13 460	13 265
В	3 560	-	3 560	3 490	3 490

Проаналізуйте стан забезпеченості потреби підприємства у завезенні матеріальних ресурсів договорами на їх поставку та фактичне виконання укладених договорів.

Література:

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. – 175 с.
2. Безкровна Л.О. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / Безкровна Л.О., Ісайко Т.А., Жуковська Л.Е. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 116 с.
3. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / за ред. М.О. Данилюка. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 531 с.
4. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учеб. пособ. - Ч.2. Тактическое

планирование / А.И. Ильин, Л.М. Сеница. - Мн.: ООО «Новое знание», 2000. - 416 с.

5. Филипенко О.М. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / О. М. Филипенко, В.А. Гросул. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 326 с.

6. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: підруч. / О.О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.

7. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. / Г.В. Савицька. – [2-ге вид., випр. і доп.] – К.: Знання, 2005. – 662 с.

8. Планування і контроль на підприємстві : навч. посіб. [Електронний ресурс] / [О. Ф. Михайленко, Н. М. Євдокимова, Ю. М. Лозовик та ін.] ; за заг. ред. О. Ф. Михайленко. — К.: КНЕУ, 2014. — 459 с.

Практичне заняття. Тема 6. Планування виробничої потужності підприємства

Форми контролю: тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв'язання задач

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.

2. Розв'яжіть тестові завдання.

Виробнича потужність – це

А. потенційно можливий обсяг продукції при раціональному використанні обладнання і площі

В. сукупний випуск усіх підрозділів підприємства

С. максимальний випуск продукції, який встановлюється на етапі проектування підприємства

Д. максимально можливий випуск продукції в одиницю часу в установленій номенклатурі при повному використанні обладнання, площі, застосуванні передової технології та найбільш досконалої організації виробництва

Виробнича потужність підприємства визначається за потужністю

А. основних та допоміжних цехів з урахуванням заходів по ліквідації "вузьких місць"

В. провідних цехів, дільниць основного виробництва з урахуванням заходів по ліквідації "вузьких місць" та можливостей кооперування виробництва

С. провідних цехів, дільниць основного та допоміжного виробництва

Д. цехів, дільниць, що є "вузькими місцями" виробництва

Виробнича потужність групи однотипного або взаємозамінюючого обладнання розраховується

А. як добуток кількості обладнання та ефективного фонду часу роботи одиниці обладнання

- В. шляхом ділення пропускної спроможності обладнання на прогресивну трудомісткість обробки одиниці продукції
- С. як добуток числа робочих днів в періоді та кількості обладнання
- Д. шляхом ділення пропускної спроможності обладнання на його завантаження

"Вузьке місце" виробництва – це цех, дільниця, група обладнання, пропускна спроможність яких у порівнянні з виробничими можливостями інших ланок технологічного процесу

- А. найвища
- В. однакова
- С. середня
- Д. найменша

Ефективний фонд робочого часу обладнання визначається шляхом

- А. ділення завантаження обладнання на його кількість
- В. ділення пропускної спроможності обладнання на трудомісткість виготовлення одиниці продукції
- С. виключення з календарного фонду витрат того часу, впродовж якого продукція не виготовляється (святкові і вихідні дні, планові зупинки на ремонт і технологічне переналагодження)
- Д. виключення з календарного фонду часу на плановий ремонт та технологічні зупинки

Середньорічна виробнича потужність (Pc) розраховується за формулою

А. $P_c = \frac{B}{K_{вик}}$

де В - річний випуск продукції;

K_{вик} - коефіцієнт використання середньорічної потужності;

В. $P_c = P_p - P_k$

де P_п, P_к - потужність підприємства відповідно на початок і кінець року

С. $P_c = \frac{P_n + P_k}{2}$

Д. $P_c = P_p + \frac{\sum P_{зб} \times t_p}{12} - \frac{\sum P_{зм} \times t_n}{12}$

де P_{зб} - абсолютний розмір збільшення потужності;

P_{зм} - абсолютний розмір зменшення потужності;

t_р - кількість місяців, впродовж яких введенні потужності мають працювати;

t_н - кількість місяців, впродовж яких виведенні потужності не приймають участі у виробництві

Коефіцієнт використання середньорічної потужності відображає завантаження

- А. провідного обладнання
- В. усього обладнання

- C. обладнання на "вузьких місцях" виробництва
- D. обладнання у допоміжному виробництві

Коефіцієнт змінності характеризує

- A. використання календарного часу
- B. середню кількість змін, відпрацьовану обладнанням
- C. відповідність пропускнуї спроможності окремих ланок виробництва
- D. використання проектної потужності обладнання

Баланс виробничої потужності розробляється в розрізі наступних статей

- A. потужність на початок і кінець року, приріст та зменшення, середньорічна потужність, випуск продукції, коефіцієнт використання середньорічної потужності
- B. потужність на початок року, приріст та зменшення, середньорічна потужність і коефіцієнт її використання
- C. потужність на початок і кінець року, середньорічна потужність, випуск продукції, коефіцієнт змінності, коефіцієнт спряження потужностей
- D. кількість обладнання, ефективний фонд роботи, потужність на початок і кінець року, середньорічна потужність і коефіцієнт її використання

Рівень використання виробничої потужності підприємства залежить від

- A. розміру виробничої площі підприємства, організації матеріально-технічного забезпечення, попиту на продукцію
- B. кількості обладнання, наявності кваліфікованих кадрів, форм оплати праці
- C. режиму роботи, рівня конкуренції на ринку, номенклатури продукції, наявності "вузьких місць" у виробництві
- D. платоспроможного попиту на продукцію підприємства, рівня конкуренції на ринку, організації МТЗ, рівня організації виробництва, праці та управління, форм оплати праці

3. Розв'яжіть задачі.

Задача 1. У пошивочному цеху взуттєвої фабрики встановлено 2 безперервні потокові лінії з постійно закріпленою номенклатурою. Такт першої лінії – 40 секунд, другої – 50 секунд. Фабрика працює в 2 зміни 260 днів на рік. Тривалість зміни 8 год. Протягом зміни лінії зупиняються на 2 перерви по 10 хвилин. Заключний час в кінці зміни – 15 хвилин. Втрати часу на капітальний ремонт становлять 10 днів на рік. Розрахуйте річну потужність пошивочного цеху.

Задача 2. В цеху встановлено 40 одиниць обладнання: 20 токарних, 12 фрезерних і 8 шліфувальних верстатів. Фактично відпрацьовано 11 тисяч верстато-годин, з них: токарними верстатами – 5100, фрезерними – 2900, шліфувальними – 3000. Місячний фонд робочого часу – 180 годин, режим

роботи – двозмінний.

Визначити коефіцієнти змінності за групами обладнання і по цеху в цілому.

Задача 3. Річна виробнича програма по виробам: А – 300 шт., Б – 2500 шт. Трудомісткість у норма – годинах на одиницю виробів, а також загальний час на виготовлення запчастин по видам робіт наведені в наступній таблиці.

Обладнання працює 250 днів на рік у 2 зміни по 8 годин. У токарній групі 5 верстатів, у револьверній – 2, у фрезерній і стругальній – по 3, у свердлувальній і карусельній – по 4. Втрати часу на ремонт по кожній групі обладнання в середньому дорівнюють 5%. Середній коефіцієнт виконання норм виробітку – 1,3.

Вироби	Роботи					
	Токарні	Фрезерні	Свердлу- вальні	Револьверн і	Стру- гальні	Карусель- ні
А	15	14,3	7,1	-	11,0	10,2
Б	10	6,8	0,9	3,3	6,0	5,0
Запчастини	300	500	1100	750	400	200

Розрахувати завантаження, пропускну спроможність та коефіцієнти завантаження обладнання, визначити широкі та вузькі місця. Побудуйте графік завантаження обладнання.

Література:

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. – 175 с.
2. Безкровна Л.О. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / Безкровна Л.О., Ісайко Т.А., Жуковська Л.Е. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 116 с.
3. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / за ред. М.О. Данилюка. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 531 с.
4. Филипенко О.М. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / О. М. Филипенко, В.А. Гросул. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 326 с.
5. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: підруч. / О.О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.
6. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – [3-є вид.] - К.: Каравела, 2008. – 352 с.
7. Планування і контроль на підприємстві : навч. посіб. [Електронний ресурс] / [О. Ф. Михайленко, Н. М. Євдокимова, Ю. М. Лозовик та ін.] ; за заг. ред. О. Ф. Михайленко. — К.: КНЕУ, 2014. — 459 с.
8. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Л.А. Швайка – Львів: „Магнолія 2006”, 2007. – 268 с.

Самостійна робота. Тема 8. Планування інвестицій

Форми контролю: тестування, результати розв'язання задач

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для підготовки до тестування.
2. Розв'яжіть тестові завдання.

План інвестицій підприємства складається з наступних розділів

- A. план капітальних вкладень, план капітального будівництва
- B. план реальних інвестицій, план капітального будівництва, план портфельних інвестицій, ефективність інвестицій
- C. план ОТР, план введення в дію виробничих і невиробничих об'єктів, баланс виробничих потужностей
- D. план джерел фінансування; план капітальних вкладень, план розвитку потужностей

Вихідними даними для розробки плану інвестицій є

- A. показники плану збуту і реалізації продукції, плану ОТР, плану соціального розвитку, плану охорони природи, збірники будівельних норм і правил тощо
- B. обсяги капітальних вкладень на плановий рік, план по праці, план МТЗ
- C. стратегія розвитку підприємства, оперативно-календарні плани
- D. показники плану збуту і реалізації продукції, плану ОТР, плану МТЗ, плану по праці

До основних показників плану інвестицій відносяться

- A. норми витрат будівельних матеріалів, норми використання будівельних машин і механізмів, розмір капітальних вкладень
- B. приріст виробничих потужностей за рахунок проведення ОТЗ, введення в дію об'єктів невиробничого призначення, обсяги капітальних вкладень та їх структура, обсяг незакінченого будівництва, показники ефективності інвестицій
- C. обсяги фінансових інвестицій, структура реальних інвестицій, введення в дію виробничих об'єктів, чисельність персоналу на будівельних роботах, показники ефективності інвестицій
- D. динаміка виробничих потужностей, розмір основних засобів виробничого і невиробничого призначення, обсяг незакінченого будівництва, показники ефективності інвестицій

Орієнтовний обсяг капітальних вкладень по підприємству визначається

- A. на основі планових обсягів виробництва продукції, норм витрат будівельних матеріалів за їх видами

- В. на основі інформації про темпи росту будівельних робіт і змін норм витрачання будівельних матеріалів
- С. на основі інформації про кількість будівельної техніки, умов її експлуатації та норм витрачання будівельних матеріалів
- Д. на основі планового балансу виробничих потужностей, питомих капітальних вкладень за основними напрямками нарощування потужностей, очікуваного приросту незакінченого будівництва

Дисконтна методика оцінки ефективності інвестиційних проектів реалізується розрахунком наступних показників

- А. річний економічний ефект, економія на поточних витратах, коефіцієнт порівняльної ефективності інвестиційних проектів
- В. обсяг інвестицій, річний економічний ефект, період окупності
- С. чиста приведена вартість проекту, індекс прибутковості, внутрішня норма доходності, період окупності
- Д. чиста приведена вартість проекту, індекс прибутковості, приріст прибутку, приріст виробничих потужностей

Чиста приведена вартість інвестиційного проекту дорівнює

- А. різниці між майбутньою вартістю потоку очікуваних вигод і поточною вартістю нинішніх і наступних витрат проекту протягом усього його циклу
- В. різниці між теперішньою вартістю потоку очікуваних вигод і поточною вартістю нинішніх і наступних витрат проекту протягом усього його циклу
- С. різниці між теперішньою вартістю потоку очікуваних вигод і поточною вартістю нинішніх витрат проекту
- Д. різниці між майбутньою вартістю потоку очікуваних вигод і поточною вартістю наступних витрат проекту протягом усього його циклу

Інвестиційний проект рекомендується до включення у план інвестицій підприємства, якщо чиста приведена вартість

- А. дорівнює нулю
- В. більше нуля
- С. менше нуля
- Д. за будь-якого значення

Строк окупності інвестиційного проекту характеризує

- А. кількість років, потрібних для відшкодування капітальних витрат проекту з його чистих сумарних доходів
- В. період освоєння інвестицій за проектом
- С. період реалізації проекту
- Д. умовний час реалізації проекту з мінімальною прибутковістю

Втрати від „заморожування” капітальних вкладень – це

- А. перевитрачання матеріальних і трудових ресурсів внаслідок невиконання планів проведення будівельно-монтажних робіт

- В. втрати прибутку від тривалої бездії збудованого об'єкту
- С. втрати прибутку від перевищення нормативної тривалості будівництва
- Д. недовипуск продукції через несвоєчасне завершення будівництва об'єкта і неспроможність в цей час організувати виробництво продукції

Головною метою контролю за виконанням плану інвестицій є:

- А. оцінка динаміки і ступеня реалізації капітальних вкладень та визначення резервів збільшення обсягів інвестування
- В. оцінка виконання плану будівельних робіт
- С. аналіз своєчасності введення в дію основних об'єктів
- Д. аналіз поведінки підприємства на фінансових ринках

3. Розв'яжіть задачі.

Задача 1. Виробнича потужність підприємства становить 2500 одиниць продукції. Нормативний строк окупності реальних інвестицій в галузі дорівнює 6 рокам. Яким має бути максимальний розмір інвестицій, щоб забезпечити у плановому році зменшення собівартості одиниці продукції на 108,5 грн.?

Задача 2. Розрахуйте, скільки підприємству потрібно витратити на придбання цінних паперів сьогодні, щоб одержати через 3 роки 6 млн. грн. при середній ставці доходності цінних паперів 12% на рік?

Задача 3. Будівництво нового цеху підприємства можливо здійснити одним із варіантів, які розрізняються між собою інвестиціями та собівартістю продукції. Потужність цеху – 2,5 тис. т продукції на рік. Характеристики варіантів будівництва наведені в наступній таблиці.

Варіанти будівництва	Розмір інвестицій, млн. грн.	Розподіл інвестицій за роками будівництва, %			Собівартість продукції, грн. /т
		1 рік	2 рік	3 рік	
I	835	10	35	55	124
II	829	30	50	20	153

Розрахуйте приведені витрати за варіантами, питомі інвестиції, втрати від „заморожування” реальних інвестицій та оберіть економічно найбільш ефективний варіант, якщо норма дисконту – 0,08, а норма ефективності інвестицій у галузі – 0,14. Покажіть, наскільки обраний варіант вигідніше за інший.

Література:

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. – 175 с.

Практичне заняття. Тема 8. Планування персоналу та оплати праці

Форми контролю: тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв'язання задач

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.

2. Розв'яжіть тестові завдання.

План по праці складається з наступних розділів

- A. продуктивність праці, чисельність зайнятих, оплата праці
- B. продуктивність праці, чисельність зайнятих і кількість робочих місць, оплата праці, підвищення кваліфікації і підготовка кадрів
- C. кадровий план, оплата праці
- D. продуктивність праці, кадровий план

До методів планування продуктивності праці відносяться:

- A. метод прямого рахунку, метод планування за техніко-економічними факторами, параметричні методи
- B. метод прямого рахунку, метод калькулювання витрат, балансовий метод
- C. метод планування за техніко-економічними факторами, параметричні методи, метод аналогій
- D. метод прямого рахунку, статистичний метод, балансовий метод

При плануванні продуктивності праці за техніко-економічними факторами враховують дію наступних факторів

- A. структурні зрушення, зростання обсягів виробництва, підвищення технічного рівня виробництва
- B. галузеві фактори, структурні зрушення, удосконалення управління, підвищення якості продукції, модернізація обладнання
- C. структурні зрушення, підвищення технічного рівня виробництва, удосконалення управління, організація виробництва і праці, зростання обсягів виробництва, галузеві фактори
- D. зміна трудомісткості продукції, впровадження наукової організації праці, скорочення простоїв, механізація виробничих процесів

Продуктивність управлінської праці вимірюється

- A. експертним методом і методом розкладення доданої вартості за факторами виробництва
- B. відношенням товарної продукції до чисельності "білих комірців"
- C. відношенням реалізованої продукції до витрат на виробництво
- D. відношенням доданої вартості до заробітної плати службовців

Різницю між обліковим та явочним складом робітників утворює

- A. чисельність робітників, що не з'явилися на роботу з неповажних причин
- B. резерв робітників для заміни відсутніх внаслідок тимчасової непрацездатності, перебування у відпустках тощо
- C. чисельність робітників, які числяться у позаобліковому складі
- D. різниці немає

При плануванні чисельності робітників-відрядників враховують

- A. виробничу програму, норми часу, норми виробітку, ефективний фонд робочого часу робітника, виконання норм виробітку
- B. режим роботи, виробничу програму, номінальний фонд робочого часу
- C. кількість робочих місць, баланс робочого часу робітника, графік виходів на роботу
- D. норми виробітку, норми обслуговування, кількість обладнання

До складу фонду оплати праці включають

- A. фонди основної та додаткової заробітної плати
- B. тарифний фонд оплати праці, премії, надбавки, дивіденди по акціям
- C. фонди основної та додаткової заробітної плати, інші заохочувальні і компенсаційні виплати
- D. оплату за відрядними розцінками, поточні та одноразові винагороди, доплати і надбавки будь-якого характеру

Джерелами виплати по основній та додатковій заробітній платі виробничого персоналу є

- A. чистий прибуток
- B. собівартість продукції
- C. по основній зарплаті - прибуток, по додатковій зарплаті – собівартість
- D. по основній зарплаті - собівартість, по додатковій зарплаті – прибуток

При плануванні коштів на оплату праці за елементами виплат виділяють наступні фонди

- A. тарифний, годинний, цеховий, загальний
- B. тарифний, годинний, денний, повний
- C. прямий, денний, місячний, повний
- D. денний, місячний, річний

До плану по праці необхідно обов'язково закласти випередження темпів зростання продуктивності праці над темпами зростання

- A. рентабельності продукції
- B. фондівіддачі
- C. матеріаловіддачі
- D. середньої заробітної плати

3. Розв'яжіть задачі.

Задача 1. Виробниче завдання для дільниці на місяць встановлено 300 комплектів проти 280 у минулому місяці. Умови виконання робіт у звітному місяці і планові нормативи подані в наступній таблиці.

Показники	Звіт	План
1. Трудоміскість одного комплекту, нормо-год.	185	172
2. Середня тривалість робочого дня, год.	7,6	7,8
3. Число робочих днів у місяці	21	22
4. Число допоміжних робітників, % до основних	40	43

Визначити виробіток на одного робітника у нормо-годинах, а також запланований відсоток зростання продуктивності праці.

Задача 2. На плановий рік передбачається впровадження організаційно-технічних заходів, наведених у наступній таблиці.

Заходи	Строк впровадження	Економія на виріб, нормо-год.
<u>Виріб А</u>		
Організація потокової лінії	01.01	10,0
Використання спеціального оснащення	01.04	8,0
<u>Виріб Б</u>		
Зміна технології	01.07	15,0
Автоматизація робіт	01.10	4,0
<u>Виріб В</u>		
Модернізація обладнання	01.07	6,0
Зміна конструкції	01.10	4,0

Плановий випуск виробів на рік (штук):

- виріб А - 5000, у т.ч. за кварталами – 1000, 1300, 1300, 1400.

- виріб Б - 7000, у т.ч. за кварталами – 1500, 1500, 1300; 2700.

- виріб В - 1600, у т.ч. за кварталами – 400, 400, 400, 400.

Загальна чисельність ПВП у базовому році – 2360 осіб, з них частка основних робітників -74%. Ефективний фонд робочого часу одного робітника на плановий рік - 1820 год. Планований приріст випуску продукції 6%. Чисельність працюючих, окрім основних робітників, збільшиться на 4%. Визначити пофакторне і загальне зростання продуктивності праці у плановому році.

Задача 3. Розрахуйте добову потребу підприємства у допоміжних робітниках з обслуговування верстатів, якщо в цеху встановлено 2000 одиниць обладнання, робота трьохзмінна. На обслуговування одного верстата робітнику за нормою відводиться 20 хвилин.

Задача 4. Витрати часу на місячну виробничу програму за плановими нормативами представлені в наступній таблиці.

Професії робітників	Розряди робіт							
	III		IV		V		VI	
	Годин на ставку, грн.	Грудомісткість робіт, нормо- години	Годин на ставку, грн.	Грудомісткість робіт, нормо- години	Годин на ставку, грн.	Грудомісткість робіт, нормо- години	Годин на ставку, грн.	Грудомісткість робіт, нормо- години
Токарі	25,2	1200	28,7	8400	32,5	6000	-	-
Фрезерувальники	-	-	28,7	800	32,5	1600	39,4	2700
Шліфувальники	-	-	28,7	600	-	-	39,4	1200

У цеху крім основних робітників зайнято 6 наладчиків 5-го розряду (годинна ставка – 21,4 грн.), 8 слюсарів 4-го розряду (24,8 грн.) та 4 підсобних робітника 1-го розряду (18 грн.)

Місячний фонд робочого часу 1-го робітника 160 годин. Праця основних робітників оплачується за відрядно-преміальною системою. При виконанні планового завдання на 100% премія складає 10% відрядної заробітної плати. Допоміжні робітники оплачуються за погодинно-преміальною системою: при виконанні планового завдання на 100% премія дорівнює 7% тарифного заробітку. Доплати: за роботу в нічний час - 1640 тис. грн., невивільненим бригадирам - 165 тис. грн., за чергові відпустки - 6640 тис. грн. Розрахуйте місячний фонд оплати праці цеху.

Задача 5. Визначити загальний місячний ФОП працівників цеху, розмір середньомісячної заробітної плати робітника і працівника за інформацією наступної таблиці.

Категорії працівників	Місячне завантаження			
	нормо-години	особи	годинна ставка, грн.	місячний оклад, грн.
Основні робітники	12400	-	27,4	-
Допоміжні робітники	9000	-	22,9	-
Керівники і професіонали	-	7	-	10150
Фахівці	-	4	-	6820
Технічні службовці	-	4	-	4525

Додаткова заробітна плата для робітників 23%, для керівників, професіоналів і фахівців 16%, для технічних службовців - 7%. Середній коефіцієнт виконання норм робітниками 1,2. Кількість робочих днів на місяць становить 22.

Задача 6. З використанням методу ланцюгових підстановок визначити вплив на виконання плану випуску трудових факторів, зазначених у наступній таблиці.

Показники	План	Факт
Чисельність робітників, осіб	100	120
Кількість робочих днів на одного робітника, днів/рік	230	228
Тривалість робочої зміни, год.	7,85	7,75
Годинний виробіток, грн.	40	50

Задача 7. Планова чисельність робітників на підприємстві 2486 осіб, фактична середньо облікова – 2498 осіб. План по випуску перевиконано на 7%. Частка основних робітників становить 35%. Визначити абсолютне і відносне відхилення фактичної чисельності від планової.

Задача 8. Плановий ФОП підприємства – 5855 тис. грн., фактичний – 6250 тис. грн. Чисельність працівників за планом – 170, за фактом – 200 осіб. Розподіліть перевитрачання ФОП за основними причинами (зміна середньої заробітної плати і чисельності працівників).

Література:

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. – 175 с.
2. Безкровна Л.О. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / Безкровна Л.О., Ісайко Т.А., Жуковська Л.Е. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 116 с.
3. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / за ред. М.О. Данилюка. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 531 с.
4. Филипенко О.М. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / О. М. Филипенко, В.А. Гросул. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 326 с.
5. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: підруч. / О.О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.
6. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. / Г.В. Савицька. – [2-ге вид., випр. і доп.] – К.: Знання, 2005. – 662 с.
7. Планування і контроль на підприємстві : навч. посіб. [Електронний ресурс] / [О. Ф. Михайленко, Н. М. Євдокимова, Ю. М. Лозовик та ін.] ; за заг. ред. О. Ф. Михайленко. — К.: КНЕУ, 2014. — 459 с.
8. Волошина С.В. Економіка праці: навч. посіб. / Волошина С.В., Чорноморченко Н.В., Чорноморченко І.С. – Дніпропетровськ: Пороги, 2002. – 342 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Практичне заняття. Тема 9. Планування витрат виробництва

Форми контролю: тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв'язання задач

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.

2. Розв'яжіть тестові завдання.

План підприємства по собівартості продукції містить наступні розділи

- A. кошториси комплексних витрат, зведений кошторис витрат на виробництво, розрахунок зниження витрат на гривню реалізованої продукції
- B. розрахунок витрат за техніко-економічними факторами, калькуляції собівартості за видами продукції, зведений кошторис витрат на виробництво
- C. кошторис витрат на виробництво, зведені витрати, калькуляції собівартості продукції
- D. розрахунок прямих калькуляційних витрат, кошторис витрат на виробництво, кошториси витрат допоміжних цехів

Складання кошторису витрат на виробництво здійснюється за елементами

- A. матеріальні витрати, витрати на оплату праці, знос МШП, інші витрати
- B. матеріальні витрати, відрахування на соціальні заходи, амортизація основних фондів, інші витрати
- C. матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація основних фондів та нематеріальних активів, інші витрати
- D. сировина і матеріали, основна і додаткова заробітна плата, амортизація обладнання, інші витрати

У кошторисі витрат на утримання та експлуатацію устаткування відображаються наступні витрати

- A. амортизація устаткування і будівель, експлуатація транспорту, знос МШП, ремонт устаткування, інші витрати
- B. амортизація устаткування і транспорту, експлуатація устаткування, ремонт устаткування і транспорту, внутрішньозаводське переміщення вантажів, винагороди за користування орендованими основними фондами, інші витрати
- C. витрати на управління, ремонт устаткування, внутрішньозаводське переміщення вантажів, амортизація устаткування та нематеріальних активів,

знос МШП, інші витрати

Д. витрати на обслуговування виробничого процесу, амортизація устаткування і транспорту, витрати по оплаті службових відряджень, ремонт устаткування, знос МШП, інші витрати

На собівартість продукції відносять наступні податки, збори та інші обов'язкові платежі

А. місцеві податки, відрахування на соціальне страхування, відрахування на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання автодоріг, відрахування до Державного інноваційного фонду

В. відрахування до фонду безробіття, на соціальне страхування, на пенсійне страхування, до фонду ліквідації наслідків від аварії на ЧАЕС, податок на прибуток

С. відрахування на соціальне страхування, на медичне страхування, на страхування майна та життя працівників, податок на землю, акцизний збір

Д. податок на додану вартість, податок на прибуток, місцеві податки

У кошторисі загальновиробничих витрат відображаються витрати на

А. транспортування продукції, доставку матеріалів, рекламу, управління виробництвом, оплату процентів за кредит

В. ремонт будівель і транспорту, оплату службових відряджень, управління виробництвом, знос МШП, пожежну охорону

С. основні матеріали, відрахування на соціальне страхування, амортизацію будівель, споруд та нематеріальних активів, гарантійний ремонт продукції

Д. управління виробництвом, оплату службових відряджень, амортизацію будівель, споруд та нематеріальних активів, удосконалення технології та організації виробництва (некапітального характеру), обслуговування виробничого процесу тощо

У кошторисі витрат на збут відображаються витрати

А. на тару, транспортування продукції, митні збори, витрати на рекламу, представницькі витрати

В. на гарантійний ремонт продукції, рекламу, вивізні мито, митні збори тощо

С. транспортування і пакування готової продукції, доставку матеріалів, рекламу, представницькі витрати

Д. на розробку преїскурантів, плакатів, етикеток, комісійна винагорода, представницькі витрати, витрати на ремонт виробничого обладнання

Основними методами калькулювання собівартості є

А. повиробний, нормативний, прямого рахунку

В. позамовний, повиробний, балансовий

С. позамовний, попередільний, повиробний, нормативний

Д. нормативний, кошторисний, прямого рахунку, балансовий

Витрати на 1 гривню товарної продукції розраховують

- A. діленням товарної продукції на її виробничу собівартість
- B. як частка від ділення повної собівартості товарної продукції на її обсяг в оптових цінах підприємства
- C. як підсумок витрат по зведеному кошторису витрат на виробництво
- D. як добуток собівартості одиниці продукції на обсяг випуску в натуральному виразі

Калькуляції собівартості продукції складаються для

- A. пов'язки плану із собівартості з іншими розділами плану
- B. визначення загальної потреби у виробничих ресурсах
- C. аналізу структури витрат в розрізі економічних елементів
- D. визначення собівартості окремих видів та усієї товарної продукції

До прямих калькуляційних статей відносять витрати на

- A. сировину та матеріали, паливо і енергію на технологічні цілі, покупні комплектуючі вироби, зворотні відходи, основну та додаткову заробітну плату, відрахування на соціальне страхування
- B. сировину та матеріали, основну заробітну плату, амортизацію устаткування, адміністративні витрати
- C. сировину та матеріали, паливо і енергію на технологічні цілі, зворотні відходи, витрати на управління виробництвом, транспортно-заготівельні витрати
- D. основну та додаткову заробітну плату, відрахування на соціальне страхування, знос МШП, витрати на утримання та експлуатацію устаткування, витрати на збут

3. Розв'яжіть задачі.

Задача 1. Визначити запланований відсоток зниження собівартості за даними наступної таблиці.

Номенклатура верстатів, що випускаються	Звітний період		Плановий період	
	обсяг випуску, шт.	собівартість одиниці, тис. грн.	обсяг випуску, шт.	собівартість одиниці, тис. грн.
свердлувальний	2000	210	2700	192
зубонарізний	-	-	40	1260
шліфувальний	30	1140	50	1086
протяжний	-	-	5	1600

Задача 2. Собівартість одного виробу у звітному періоді дорівнювала 2100 грн.; при цьому витрати на матеріал становили 910 грн. У плановому періоді передбачається зниження витрат на матеріал до 856 грн. на виріб.

Визначити відсоток зниження собівартості за рахунок зменшення витрат на матеріал.

Задача 3. У плановому періоді змінюються норми витрат матеріалу і планово-заготівельні ціни на його придбання. Ці зміни характеризуються даними наступної таблиці.

Вироби	Програма випуску, шт.	Звітний період		Плановий період	
		норма витрат на виріб, т	ціна 1 т, тис. грн.	норма витрат на виріб, т	ціна 1 т, тис. грн.
А	400	0,9	16,8	0,8	18,2
Б	1200	0,15	19,6	0,10	20,4
В	800	105	14,4	1,4	15,0

Визначити: 1) загальне зниження витрат на матеріали у плановому періоді; 2) ступінь зміни витрат внаслідок зміни норм витрат матеріалу і підвищення планових цін.

Задача 4. Скласти по підприємству кошторис витрат на виробництво та визначити планові витрати на 1 грн. товарної продукції, використовуючи інформацію наступної таблиці.

Склад витрат підприємства	Сума, тис. грн
1. Сировина і основні матеріали	8 000
2. Допоміжні матеріали	450
3. Зворотні відходи	120
4. Паливо і енергія зі сторони	310
5. Витрати на оплату праці	2 200
6. Відрахування на соціальні потреби	42%
7. Амортизація основних фондів	380
8. Інші грошові витрати	170
9. Витрати, що не входять до складу валової продукції	65
10. Зміна залишків незавершеного виробництва	- 130
11. Зміна залишків витрат майбутніх періодів	+ 80
12. Адміністративні і збутові витрати	215
Товарна продукція в оптових цінах підприємства	15 010

Проаналізуйте структуру витрат на виробництво за економічними елементами. Розробіть заходи по скорочення витрат пріоритетних груп.

Задача 5. Річний фонд робочого часу обладнання цеху становить 1650 тис. верстато-годин. Витрати допоміжних матеріалів: на 1 верстато-годину роботи обладнання – 3,2 грн.; для поточного ремонту - 300 тис. грн./рік; на відновлення інструментів та приладів – 62 тис. грн./рік.

Заробітна плата робітників з відрахуваннями на соціальні потреби, тис. грн.: ремонтних - 790; транспортних – 260; на утримання обладнання – 710.

Послуги інших цехів, тис. грн.: по експлуатації обладнання - 105; по відновленню інструментів та приладів – 280; по поточному ремонту – 270; транспортного цеху - 130.

Витрати рушійної енергії, тис. кВт-год. - 30. Тариф за 1 кВт-год. електроенергії – 0,6 грн.

Середньорічна первісна вартість, тис. грн.: машин і обладнання – 21000; транспортних засобів - 2500. Вартість основних засобів, що експлуатуються та повністю амортизовані, тис. грн.: машин і обладнання – 9600; транспортних засобів – 890. Норми амортизації (прямолінійний метод), %: по машинам і обладнанню - 12; по транспортним засобам - 15.

Скласти у табличній формі кошторис витрат на утримання та експлуатацію обладнання. Визначити відношення витрат за кошторисом у відсотках до заробітної плати основних виробничих робітників (5630 тис. грн.).

Задача 6. Визначити витрати на 1 грн. товарної продукції і відсоток виконання плану зниження собівартості продукції за даними наступної таблиці.

Вироби	Річний випуск товарної продукції, т		Собівартість одиниці продукції, грн. /т		Оптова ціна реалізації, грн. /т
	план	факт	план	факт	
А	2 500	2 700	662	642	680
Б	20 000	20 000	115	109	125
В	10 000	8 000	80	76	100

Задача 7. Підприємство виготовляє 2 види продукції, планові витрати на виробництво яких подані в наступній таблиці.

Показники	Виріб А	Виріб Б
Річний випуск, шт.	100	500
Витрати на сировину і матеріали, грн. /шт.	750	630
Витрати на закупні комплектуючі вироби, грн./ шт.	570	590
Основна заробітна плата, грн./шт.	210	200
Додаткова заробітна плата, грн./ шт.	90	70
Відрахування на соціальне страхування, %	45	45
Загальновиробничі на рік, грн.	60000	

Розрахуйте: 1) виробничу собівартість виробів А і В; 2) річну економію на умовно-постійних витратах з урахуваннями того, що випуск продукції збільшиться за рік по виробу А на 20 шт., по виробу Б - на 50 шт. Сума загальновиробничих витрат залишиться незмінною.

Література:

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. –

175 с.

2. Безкровна Л.О. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / Безкровна Л.О., Ісайко Т.А., Жуковська Л.Е. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 116 с.

3. Волошина С.В. Комплексний тренінг з економіки підприємства: навч. посіб. / С.В. Волошина, О.В. Пиріжок, О.А. Ніколайчук, Л.Д. Костакова ; за заг. ред. С.В. Волошиної. – Сімферополь: ДІАЙПІ, 2012. - 299 с.

4. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / за ред. М.О. Данилюка. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 531 с.

5. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учеб. пособ. - Ч.2. Тактическое планирование / А.И. Ильин, Л.М. Сеница. - Мн.: ООО «Новое знание», 2000. - 416 с.

6. Филипенко О.М. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / О. М. Филипенко, В.А. Гросул. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 326 с.

7. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: підруч. / О.О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.

8. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. / Г.В. Савицька. – [2-ге вид., випр. і доп.] – К.: Знання, 2005. – 662 с.

9. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – [3-є вид.] - К.: Каравела, 2008. – 352 с.

10. Планування і контроль на підприємстві : навч. посіб. [Електронний ресурс] / [О. Ф. Михайленко, Н. М. Євдокимова, Ю. М. Лозовик та ін.] ; за заг. ред. О. Ф. Михайленко. — К.: КНЕУ, 2014. - 459 с.

Практичне заняття. Тема 10. Фінансове планування

Форми контролю: тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, результати розв'язання задач, результати індивідуального завдання №2

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.

2. Розв'яжіть тестові завдання.

Основними альтернативними варіантами фінансового плану підприємства є

- А. фінплан на основі плану інвестицій і фінплан на основі стратегії розвитку підприємства
- В. фінплан на основі виробничої програми і фінплан на основі плану збуту
- С. фінплан на основі балансу доходів і видатків, фінплан на основі зведеного бюджету підприємства
- Д. фінплан на основі плану по собівартості і фінплан на основі балансу капіталу

Баланс доходів і видатків підприємства відображає

- A. рух коштів підприємства, надходження та його доходи, витрати та видатки, а також джерела отримання необхідних коштів
- B. фінансові відносини в межах підприємства і з його контрагентами
- C. напрямки і порядок утворення фінансових ресурсів підприємства
- D. детальний механізм розподілу та використання фінансових ресурсів підприємства

До основних інструментів внутрішнього фінансування діючого підприємства відноситься

- A. фінансування за рахунок надлишку платіжних коштів, пайове і кредитне фінансування
- B. фінансування за рахунок зворотного притоку та за рахунок надлишку платіжних коштів
- C. фінансування за рахунок накопичення прибутку і за рахунок пайових внесків
- D. фінансування за рахунок пайового і кредитного фінансування

Планування прибутковості підприємства включає

- A. планування доходів підприємства, планування собівартості продукції
- B. планування утворення і розподілу прибутку, планування рентабельності
- C. планування напрямків формування прибутку
- D. планування розподілу прибутку та утворення фондів цільового призначення

Основними методами планування утворення прибутку є

- A. метод калькулювання собівартості продукції і балансовий метод
- B. кошторисний метод і нормативний метод
- C. укрупнений метод і позамовний метод
- D. метод прямого рахунку і розрахунково-аналітичний метод

За методом прямого рахунку величина планового прибутку визначається в розрізі наступних джерел його утворення

- A. від продажу продукції, від реалізації зайвих матеріальних цінностей, від іншої реалізації
- B. від основної (операційної) діяльності, від фінансових операцій, від іншої звичайної діяльності, від надзвичайних подій
- C. від зміни обсягів реалізації, цін, структури випуску продукції
- D. від виробничої діяльності, від реалізації управлінської і збутової функцій підприємства

Операційний прибуток підприємства розраховується як різниця між

- A. чистим доходом від реалізації і собівартістю реалізованої продукції

- В. валовим прибутком та адміністративними витратами і витратами на збут із додаванням прибутку від інших операцій
- С. прибутком від звичайної діяльності і податком на прибуток
- Д. доходом від реалізації і ПДВ, акцизним збором

Чистий прибуток підприємства спрямовується на формування і поповнення його наступних цільових фондів

- А. фонду оплати праці, фонду накопичення, амортизаційного фонду
- В. резервного фонду, валютного фонду, фонду накопичення, фонду оплати праці, фонду дивідендів
- С. ремонтного фонду, фонду оплати праці, пайового фонду, фонду дивідендів
- Д. фонду накопичення, фонду оплати праці, фонду соціального страхування, інноваційного фонду

До операційних бюджетів підприємства належать наступні бюджети

- А. бюджет продажу, бюджет запасів готової продукції, бюджет виробництва, бюджет грошових коштів, бюджет прямих матеріальних витрат, бюджет прямих витрат на оплату праці
- В. бюджет виробничих накладних витрат, бюджет собівартості виготовленої продукції, бюджет собівартості реалізованої продукції, бюджет витрат на збут, бюджет адміністративних витрат
- С. бюджетний звіт про прибутки, бюджет прямих витрат на оплату праці, бюджет прямих матеріальних витрат, бюджетний баланс
- Д. бюджети структурних підрозділів, бюджет продажу, бюджет виробництва, бюджет капітальних вкладень, бюджет грошових коштів

Основними підходами до складання бюджетів підприємства є

- А. прирістне бюджетування, бюджетування з нуля
- В. метод прямого рахунку і пофакторне бюджетування
- С. нормативний метод і параметричний метод
- Д. укрупнений метод і метод прямого рахунку

3. Розв'яжіть задачі.

Задача 1. Виручка від реалізації продукції підприємства за рік становить 61,3 млн. грн. при валових витратах на виробництво товарної продукції 52,8 млн. грн. Дивіденди, які планується сплатити акціонерам за результатами року – 3,05 млн. грн.

Розрахуйте величину операційного прибутку підприємства, суму податку на прибуток при ставці 18%, розмір чистого прибутку і можливу суму реінвестованого прибутку та її частку в операційному прибутку.

Задача 2. Визначити прибуток від реалізації продукції, рівень загальної рентабельності виробництва, якщо середньорічна вартість основних

виробничих фондів і нормованих оборотних активів складає 48 млн. грн. Залишок нереалізованої продукції на початок року 600 шт. за повною собівартістю 400 грн. за одиницю. Плановий обсяг товарної продукції 71 тис. одиниць. Планова собівартість одиниці продукції 430 грн. Норма перехідного залишку на кінець року 800 шт. Оптова ціна одиниці продукції 520 грн.

Задача 3. Виробнича собівартість верстата планується у розмірі 75 тис. грн. Адміністративні витрати і витрати на збут складають 7% від виробничої собівартості. Відпускна ціна верстата встановлена 88 тис. грн.

Розрахувати рентабельність виробництва верстата і суму прибутку за рік від реалізації 3200 верстатів.

Задача 4. За даними наступної таблиці розрахувати за планом і фактично:

1) маржинальний прибуток на одиницю продукції і на загальний обсяг продажу;

2) рентабельність витрат;

3) вплив факторів на маржинальний прибуток.

Показники	Виріб А		Виріб Б	
	План	Факт	План	Факт
Змінні витрати, грн./ од.	92,6	91,7	68,9	102,9
Ціна одиниці продукції, грн.	121	119	99	98
Обсяг продажу, тис. од.	23,7	25,4	17,8	17,3

Постійні витрати дорівнюють: за планом – 308 тис. грн., фактично – 316 тис. грн.

Задача 5. Розрахуйте величину операційного і чистого прибутку (ставка податку 18%), суму податку на прибуток на плановий квартал, якщо відомі наступні дані (тис. грн.):

- обсяг товарної продукції – 4 620;
- загальні витрати на виробництво товарної продукції – 3960;
- залишки готової продукції на складах підприємства: у відпускних цінах: на початок і кінець кварталу відповідно – 275 і 220; по собівартості: на початок і кінець кварталу відповідно – 253 і 187;
- витрати на реалізацію продукції – 374;
- доходи від здачі в оренду майна – 35;
- дивіденди від придбання цінних паперів – 22.

Задача 6. Підприємство має намір спланувати свої грошові надходження і платежі в лютому на підставі таких даних: залишок грошових коштів на 1 лютого – 424600 грн. Кредиторська заборгованість за товари на кінець січня дорівнює 1705 тис. грн. 20.02 підприємство повинне оплатити вексель на суму 888,8 тис. грн. Досвід свідчить, що 50% реалізованих товарів будуть оплачені клієнтами в місяці реалізації, 40% - в наступному місяці, 6 % - через 2 місяці, а 4 % - не будуть оплачені. Підприємство реалізує різні товари за ціною 235 грн.

за одиницю.

Окремі дані про реалізацію протягом грудня – березня наведені в наступній таблиці.

Місяць	Кількість, тис. одиниць
грудень (фактично)	22
січень (фактично)	55
лютий (передбачається)	77
березень (передбачається)	44

Оскільки куплені товари підлягають оплаті протягом 15 днів, то приблизно 50% їх оплачується в наступному місяці. Середня ціна куплених товарів становить 110 грн. за одиницю. Товарні запаси в кінці кожного місяця досягають рівня 2 200 одиниць плюс 10 % кількості товарів, які будуть реалізовані в наступному місяці. Запаси на 1 січня становили 9 000 одиниць.

Планові витрати обігу в лютому – 2 090 тис. грн. З цієї суми 880 тис. грн. - постійні витрати (у т.ч. амортизація – 154 тис. грн.). В лютому підприємство передбачає за 429 тис. грн. реалізувати повністю амортизоване устаткування. Складіть бюджет грошових коштів підприємства на лютий.

Задача 7. У таблиці наведені статті балансу підприємства станом на 1 січня планового року. Скомпонуйте дані за розділами балансу і розрахуйте показники оцінки фінансового стану.

Актив	Сума	Пасив	Сума
1. Основні засоби	242	1. Статутний капітал	213,4
2. Нематеріальні активи	11	2. Нерозподілений прибуток	77
3. Інші позаоборотні активи	3,52		
4. Кошти та їх еквіваленти	25,63	3. Забезпечення майбутніх витрат і платежів	3,74
5. Готова продукція	5,17	4. Інші довгострокові фінансові зобов'язання	5,06
6. Дебіторська заборгованість по розрахунках на нараховані доходи	18,92	5. Довгострокові кредити банків	19,25
7. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3,74	6. Поточні зобов'язання з оплати праці	4,18
8. Виробничі запаси	9,35		
9. Витрати майбутніх періодів	1,1		

4. Виконайте індивідуальну роботу №2 «Складання зведеного бюджету підприємства» та захистіть її результати.

Мета роботи: оволодіння методикою складання бюджетних документів «з нуля».

Зміст роботи:

1. Вивчити сутність різних методик формування зведеного бюджету підприємства і з'ясувати галузі їхнього застосування.

2. На основі індивідуальних даних про випуск продукції, ціни на неї, витрачання різних виробничих ресурсів, умови реалізації продукції і оплати ресурсів тощо скласти різні види операційних і фінансових бюджетних

документів на плановий (бюджетний) рік з розподілом за кварталами.

Вихідні дані наведені у додатку Н (стор. 288-292) навчального посібника (Волошина С.В. Комплексний тренінг з економіки підприємства: навч. посіб. / С.В. Волошина, О.В. Пиріжок, О.А. Ніколайчук, Л.Д. Костакова; за заг. ред. С.В. Волошиної. – Сімферополь: ДІАЙП, 2012. - 299 с.). Номер варіанту завдання відповідає порядковому номеру прізвища студента у списку академічної групи)

Зміст звіту (пояснювальної записки до зведеного бюджету)

1. Формулювання мети індивідуальної роботи.
2. Вихідна інформація.
3. Наведення результатів розрахунку бюджетних показників із узагальненням їх у табличному вигляді.
4. Подання висновків щодо ефективності застосування методики бюджетування підприємства «з нуля».

Література:

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. – 175 с.
2. Безкровна Л.О. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / Безкровна Л.О., Ісайко Т.А., Жуковська Л.Е. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 116 с.
3. Волошина С.В. Комплексний тренінг з економіки підприємства: навч. посіб. / С.В. Волошина, О.В. Пиріжок, О.А. Ніколайчук, Л.Д. Костакова ; за заг. ред. С.В. Волошиної. – Сімферополь: ДІАЙП, 2012. - 299 с.
4. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / за ред. М.О. Данилюка. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 531 с.
5. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учеб. пособ. - Ч.2. Тактическое планирование / А.И. Ильин, Л.М. Сеница. - Мн.: ООО «Новое знание», 2000. - 416 с.
6. Филипенко О.М. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / О. М. Филипенко, В.А. Гросул. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 326 с.
7. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: підруч. / О.О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.
8. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. / Г.В. Савицька. – [2-ге вид., випр. і доп.] – К.: Знання, 2005. – 662 с.
9. Хруцкий В.Е. Внутрифирменное бюджетирование / Хруцкий В.Е., Гамаюнов В.В. - 2-е изд., доп. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 464 с.
10. Планування і контроль на підприємстві : навч. посіб. [Електронний ресурс] / [О. Ф. Михайленко, Н. М. Євдокимова, Ю. М. Лозовик та ін.] ; за заг. ред. О. Ф. Михайленко. — К.: КНЕУ, 2014. — 459 с.
11. Голов С.Ф. Управленческий бухгалтерский учет / С.Ф. Голов. – К.: «Скарби», 1998. – 384с.

Самостійна робота. Тема 11. Планування соціального розвитку колективу

Форми контролю: тестування

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для підготовки до тестування.
2. Розв'яжіть тестові завдання.

План соціального розвитку колективу містить наступні розділи

- A. удосконалення соціальної структури трудового колективу, поліпшення умов праці та охорони здоров'я працівників підприємства
- B. удосконалення оплати праці, поліпшення житлово-комунальних і культурно-побутових умов працівників підприємства
- C. виховання особистості, підвищення трудової і громадської активності і розширення їх участі в управлінні виробництвом
- D. усі відповіді вірні

Основними методами соціального планування є

- A. балансовий метод, нормативний метод, програмно-цільовий метод, метод соціометрії
- B. метод динаміки минулих періодів, кошторисний метод, укрупнений метод
- C. пофакторний метод, метод екстраполяції, метод динаміки минулих періодів
- D. метод прямого рахунку, економіко-математичні методи, метод прирістного бюджетування

Метою розробки плану соціального розвитку колективу є

- A. урахування витрат на соціальні заходи в показниках загального плану діяльності підприємства
- B. мінімізація рівня конфліктності у колективі і плинності кадрів
- C. вивчення громадської думки в трудовому колективі
- D. управління соціальними процесами в трудовому колективі та формування прогресивних змін у його структурі

Заходи по підвищенню кваліфікації і навчанню кадрів відображаються у розділі соцплану по

- A. удосконаленню соціальної структури трудового колективу
- B. поліпшенню умов праці та охорони здоров'я працівників підприємства
- C. удосконаленню оплати праці, поліпшенню житлово-комунальних і культурно-побутових умов працівників підприємства

D. вихованню особистості, підвищенню трудової і громадської активності і розширенню їх участі в управлінні виробництвом

Заходи по зниженню виробничого травматизму, зниженню рівня професійної і загальної захворюваності відображаються у розділі соціального плану по

- A. удосконаленню соціальної структури трудового колективу
- B. поліпшенню умов праці та охорони здоров'я працівників підприємства
- C. удосконаленню оплати праці, поліпшенню житлово-комунальних і культурно-побутових умов працівників підприємства
- D. вихованню особистості, підвищенню трудової і громадської активності і розширенню їх участі в управлінні виробництвом

Заходи по розширенню сфери та якості нормування праці відображаються у наступному розділі соцплану

- A. удосконалення соціальної структури трудового колективу
- B. поліпшення умов праці та охорони здоров'я працівників підприємства
- C. удосконалення оплати праці, поліпшення житлово-комунальних і культурно-побутових умов працівників підприємства
- D. виховання особистості, підвищення трудової і громадської активності і розширення їх участі в управлінні виробництвом

Заходи культурно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи на підприємстві плануються у наступному розділі соцплану

- A. удосконалення соціальної структури трудового колективу
- B. поліпшення умов праці та охорони здоров'я працівників підприємства
- C. удосконалення оплати праці, поліпшення житлово-комунальних і культурно-побутових умов працівників підприємства
- D. виховання особистості, підвищення трудової і громадської активності і розширення їх участі в управлінні виробництвом

Показники охоплення працівників участю у гуртках якості, у суспільних конструкторських бюро, у спортивних секціях, гуртках художньої самодіяльності плануються у наступному розділі соцплану

- A. удосконалення соціальної структури трудового колективу
- B. поліпшення умов праці та охорони здоров'я працівників підприємства
- C. удосконалення оплати праці, поліпшення житлово-комунальних і культурно-побутових умов працівників підприємства
- D. виховання особистості, підвищення трудової і громадської активності і розширення їх участі в управлінні виробництвом

Показники забезпеченості працівників путівками в оздоровчі заклади, забезпеченості дітей працівників дитячими дошкільними закладами, розвитку медичного і транспортного обслуговування плануються у

наступному розділі соцплану

- A. удосконалення соціальної структури трудового колективу
- B. поліпшення умов праці та охорони здоров'я працівників підприємства
- C. удосконалення оплати праці, поліпшення житлово-комунальних і культурно-побутових умов працівників підприємства
- D. виховання особистості, підвищення трудової і громадської активності і розширення їх участі в управлінні виробництвом

Показники середнього розряду робітників, плинності кадрів, середнього віку працівників, частки робітників на тяжких роботах плануються у наступному розділі соцплану

- A. удосконалення соціальної структури трудового колективу
- B. поліпшення умов праці та охорони здоров'я працівників підприємства
- C. удосконалення оплати праці, поліпшення житлово-комунальних і культурно-побутових умов працівників підприємства
- D. виховання особистості, підвищення трудової і громадської активності і розширення їх участі в управлінні виробництвом

Література:

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. – 175 с.
2. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учеб. пособ. - Ч.2. Тактическое планирование / А.И. Ильин, Л.М. Сеница. - Мн.: ООО «Новое знание», 2000. - 416 с.
3. Филипенко О.М. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / О. М. Филипенко, В.А. Гросул. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 326 с.
4. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: підруч. / О.О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.
5. Планування і контроль на підприємстві : навч. посіб. [Електронний ресурс] / [О. Ф. Михайленко, Н. М. Євдокимова, Ю. М. Лозовик та ін.] ; за заг. ред. О. Ф. Михайленко. — К.: КНЕУ, 2014. — 459 с.

Самостійна робота. Тема 12. Планування охорони природи і раціонального використання природних ресурсів

Форми контролю: тестування, результати розв'язання задач

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для підготовки до тестування.
2. Розв'яжіть тестові завдання.

Основними розділами плану охорони природи і раціонального використання природних ресурсів на підприємстві є

- A. охорона і раціональне використання водних ресурсів
- B. охорона повітряного басейну, охорона і раціональне використання земель
- C. охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів
- D. усі відповіді вірні

Показники водоспоживання, водозабезпечення, водообороту, водовідведення плануються у наступному розділі плану охорони природи

- A. охорона і раціональне використання водних ресурсів
- B. охорона повітряного басейну
- C. охорона і раціональне використання земель
- D. охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів

Показники обсягів шкідливих речовин газоподібного характеру, що викидаються підприємством, плануються у наступному розділі плану охорони природи

- A. охорона і раціональне використання водних ресурсів
- B. охорона повітряного басейну
- C. охорона і раціональне використання земель
- D. охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів

Показники обсягів твердих відходів виробництва, рекультивації земель плануються у наступному розділі плану охорони природи

- A. охорона і раціональне використання водних ресурсів
- B. охорона повітряного басейну
- C. охорона і раціональне використання земель
- D. охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів

Комплексна характеристика природоохоронних заходів здійснюється у розрізі

- A. назва заходу, мета впровадження, очікуваний результат
- B. назва заходу, мета і місце його впровадження, виконавці, термін впровадження, кошторисна вартість, ефект
- C. назва заходу, віднесення до певного розділу плану, строки початку і закінчення виконання робіт за даним заходом, узгодження показників по підрозділам підприємства
- D. усі відповіді вірні

Економічний збиток від забруднення навколишнього природного середовища – це

- A. вартісна оцінка тих незадовільних наслідків, які виникли у довкіллі понад нормативний його стан
- B. втрати природних ресурсів внаслідок незадовільного їх використання

- С. негативний багатоаспектний вплив виробничої діяльності підприємства на усі складові навколишнього природного середовища
- Д. вартісна оцінка втрат продукції підприємства внаслідок неспроможності в окремі періоди її виробництва через погіршення стану природного середовища

Економічна оцінка природоохоронних заходів здійснюється за показниками

- А. еколого-економічний ефект, попереджений економічний збиток, приведені витрати за варіантами заходів, термін окупності
- В. річний економічний ефект, приріст виробництва, приріст прибутку, додаткові інвестиції
- С. економія поточних витрат, зниження захворюваності, зниження плинності кадрів, зниження екологічних платежів до бюджету
- Д. зниження відходів виробництва, попереджений економічний збиток, термін окупності, приріст прибутку

Соціальний ефект від природоохоронних заходів має прояв у

- А. скороченні захворюваності серед працівників підприємства і населення прилеглих районів
- В. скороченні виплат населенню за рахунок фонду соціального страхування, скороченні витрат у сфері охорони здоров'я на лікування населення
- С. скороченні втрат чистої продукції за час хвороби працівників підприємства
- Д. усі відповіді вірні

Заходи по вилученню з надр корисних копалин при їх видобутку, вилученню з них корисних компонентів, вилученню мінеральних вод плануються у наступному розділі плану охорони природи

- А. охорона і раціональне використання водних ресурсів
- В. охорона повітряного басейну
- С. охорона і раціональне використання земель
- Д. охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів

Заходи по створенню захисних лісних смуг, рекультивації земель відображаються у наступному розділі плану охорони природи

- А. охорона і раціональне використання водних ресурсів
- В. охорона повітряного басейну
- С. охорона і раціональне використання земель
- Д. охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів

3. Розв'яжіть задачі.

Задача 1. При впровадженні замкнутого водозворотного циклу в цеху гранульованого суперфосфату викиди у водоймище твердих речовин з апарату

мокрого очищення знизилися на 7 тис. т., капіталовкладення склали 2 млн. грн., експлуатаційні витрати - 200 тис. грн. на рік.

Збиток на 1т забруднювача складає 28,8 тис. грн. Визначити розмір річного ефекту від впровадження водоохоронного заходу з урахуванням коефіцієнта небезпечності забруднюючої речовини (для сульфатів - 0,002) і коефіцієнта значущості водогосподарської ділянки (для річок басейну Чорного моря - 2,0). Ен - 0,15.

Задача 2. У виробничому об'єднанні, розташованому в місті з населенням 300 тис. чол., пропонується замість діючого апарату „Доль” установити абсорбер, який дозволить знизити рівень забруднення газів, що відходять, фтористим воднем з 0,1 до 0,01 г/м³. Викид газів складає 100 тис. м³/год., висота викиду 50 м. Оптова ціна абсорбера - 1 млн. грн. Витрати на транспортуванню складають 50% від оптової ціни апарата, на монтаж - 25, комунікації і контрольне - вимірювальні прилади - 20, комплектуючі пристрої – 10, витрати на демонтаж умовно дорівнюють 10%. Поточні експлуатаційні витрати на діючому апараті та планованому абсорбері однакові. Річний фонд робочого часу - 8000 годин.

Збиток від викиду 1т фтористого водню дорівнює 220 тис. грн. Коефіцієнт, що враховує висоту (50 м) - 1,0; коефіцієнт, що враховує розташування джерела викиду (для населеного пункту від 100 до 500 тис. осіб) - 1,0.

Розрахуйте чистий економічний ефект зазначеного природозахистного заходу.

Задача 3. Обрізки труб зі склопластику при звичайній схемі виробництва складаються на заводському звалищі в обсязі 1400 т на рік. Інвестиції на організацію звалища складають 112 млн. грн., собівартість складування 4000 грн. за 1 т. Запропоновано спосіб утилізації відходів. Витрати на науково - дослідні роботи, обладнання і БМР складають 200 млн. грн. Собівартість виробництва порошку з відходів дорівнює 10 тис. грн. /т. Відпускна ціна порошку 20 тис. грн. за 1 т.

Збиток від викиду 1 т зазначеного забруднювача у ґрунт - 6000 грн.; коефіцієнт, що враховує цінність земельних ресурсів (для районів чорноземних ґрунтів) - 1,5.

Розрахуйте чистий річний еколого – економічний ефект.

Література:

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. – 175 с.
2. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учеб. пособ. - Ч.2. Тактическое планирование / А.И. Ильин, Л.М. Сеница. - Мн.: ООО «Новое знание», 2000. - 416 с.
3. Орлов О.О. Планирование діяльності промислового підприємства: підруч. / О.О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Волошина С.В. Планування і контроль на підприємстві: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.В. Волошина. – Кривий Ріг: КЕІ КНУ, 2013. – 175 с.
2. Безкровна Л.О. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / Безкровна Л.О., Ісайко Т.А., Жуковська Л.Е. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 116 с.
3. Волошина С.В. Комплексний тренінг з економіки підприємства: навч. посіб. / С.В. Волошина, О.В. Пиріжок, О.А. Ніколайчук, Л.Д. Костакова ; за заг. ред. С.В. Волошиної. – Сімферополь: ДІАЙПІ, 2012. - 299 с.
4. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / за ред. М.О. Данилюка. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 531 с.
5. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учеб. пособ. - Ч.1. Стратегическое планирование / А.И. Ильин. - Мн.: ООО «Новое знание», 2000. - 312 с.
6. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учеб. пособ. - Ч.2. Тактическое планирование / А.И. Ильин, Л.М. Сеница. - Мн.: ООО «Новое знание», 2000. - 416 с.
7. Іванов В.В. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / В.В. Іванов. – К.: ЦУЛ, 2006. - 472 с.
8. Швиданенко Г.О. Контролінг: навч. посіб. / Г.О. Швиданенко, В.В. Лаврененко, О.Г. Дерев'янюк, Л.М. Приходько. – К.: КНЕУ, 2008. - 264 с.
9. Контроллинг как инструмент управления предприятием / под ред. Н.Г. Данилочкиной. – М.: ЮНИТИ, 2002. - 279 с.
10. Филипенко О.М. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / О. М. Филипенко, В.А. Гросул. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 326 с.
11. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: підруч. / О.О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.
12. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Л.П. Батенко, М.А. Белов, Н.М. Євдокимова та ін.; за заг. ред. В.Є. Москалюка. - К.: КНЕУ, 2005. - 384 с.
13. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. / Г.В. Савицька. – [2-ге вид., випр. і доп.] – К.: Знання, 2005. – 662 с.
14. Свінцицька О.М. Планування діяльності підприємств: навч. посіб. / О.М. Свінцицька. – К.: Європейський університет, 2004. - 226 с.
15. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – [3-є вид.] - К.: Каравела, 2008. – 352 с.
16. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Д. Хан ; пер. с нем. / под ред. и с предисл. Турчака А.А., Головача Л.Г., Лукашевича М.Л. – М.: Финансы и статистика, 1997. - 800 с.
17. Хруцкий В.Е. Внутрифирменное бюджетирование / В.Е. Хруцкий, В.В. Гамаюнов. - 2-е изд., доп. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 464 с.
18. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. [Електронний

ресурс] / [О. Ф. Михайленко, Н. М. Євдокимова, Ю. М. Лозовик та ін.] ; за заг. ред. О. Ф. Михайленко. - К.: КНЕУ, 2014. - 459 с.

19. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Л.А. Швайка – Львів: „Магнолія 2006”, 2007. – 268 с.

20. Шимко О.В. Планування діяльності підприємств: навч. посіб. / О.В. Шимко. – К.: ЦУЛ, 2006. - 296 с.

Допоміжна

21. Акофф Р. Планирование будущего корпорации / Р. Акофф ; пер. с англ. - М.: Сирин, 2002. - 327 с.

22. Акофф Р. Планирование в больших экономических системах. / Р. Акофф; пер. с англ. - М.: Советское радио, 1972. - 223 с.

23. Афанасьєв М.В. Оцінка ефективності організаційно-технічних заходів / Афанасьєв М.В., Телишевська Л.І., Рудика В.І. – Харків: ВД „ІНЖЕК”, 2003. - 288 с.

24. Бенвенисте Г. Овладение политикой планирования: создание реально выполнимых планов и политики, ведущей к переменам / Г. Бенвенисте ; пер. с англ. К. П. Михневич; под общ. ред. М. Р. Калантаровой.- М.: Прогресс, Универ., 1994. - 303 с.

25. Волошина С.В. Економіка праці: навч. посіб. / Волошина С.В., Чорноморченко Н.В., Чорноморченко І.С. – Дніпропетровськ: Пороги, 2002. – 342 с.

26. Голов С.Ф. Управленческий бухгалтерский учет / С.Ф. Голов. – К.: «Скарби», 1998. – 384с.

27. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: підруч. / Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г.; за ред. проф. А.Г. Загороднього. – [вид. 3-тє, перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2008.- 487 с.

28. Попов В.М. Деловое планирование: методы, организация, современная практика: учеб. пособ. / В.М. Попов. – М.: Финансы и статистика, 1997. - 368 с.

29. Риггс Д. Производственные системы: планирование, анализ, контроль / Д. Риггс ; пер. с англ. - М.: Прогресс, 1972. – 340 с.

30. Тарасюк Г.М. Управління плануванням діяльності підприємства: теоретичні та прикладні аспекти: монографія / Г.М. Тарасюк. – Житомир: ЖДТУ, 2010. - 295 с.

Інформаційні ресурси

31. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

32. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

33. Национальный институт стратегических исследований [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.niss.gov.ua>

34. Научная электронная библиотека «Киберленинка» [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.cyberleninka.ru>

Навчальне видання

Волошина Світлана Василівна
Костакова Ліна Дмитрівна
Калініченко Данило Ростиславович

Кафедра підприємництва і торгівлі

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПЛАНУВАННЯ І КОНТРОЛЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Формат 60×84/8. Ум. др. арк. 3,54.

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
50005, Дніпропетровська обл.,
м. Кривий Ріг, вул. Трамвайна, 16.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4929 від 07.07.2015 р.